

KOROŠKA KRONIKA

Izdaja Britanska obveščevalna služba. — Cena mesečno: za tuzemstvo 2 S, v inozemstvo 5 S. — Posamezna številka 50 grošev

Leto V.

CELOVEC, 25. marca 1949

Številka 12

Največji korak na poti do svetovnega miru Besedilo Severnoatlantske obrambne pogodbe objavljeno

Vsebina Atlantske pogodbe, ki je bila objavljena v petek, sestoji iz 14 členov, ter iz predgovora. „Članice te pogodbe se znova obvezujejo“, tako pravi predgovor, da „da ostanejo zveste načelom Atlantske listine Združenih Narodov in želji, da žive v miru z vsemi narodi in vsemi državami. Trdno so odločene, pravi dalje predgovor, da branijo svobodo, ki je skupna dedščina in civilizacija njihovih ljudi in utemeljena na načelih demokracije, osebne prostosti in vladanju zakonov. Skupaj bodo skušali pojačati ustaljenost in splošni dobrobit na območju severnega Atlantika. Članice so trdno odločene, da združijo vse svoje napore za pojačanje skupne obrambe za ohranitev miru in varnosti. Iz teh razlogov se pridružijo Severnoatlantski pogodbi.“

Med vsemi točkami pogodbe, ki danes svet najbolj zanima, je peti člen Atlantske pogodbe, ki se glasi:

„Članice se strinjajo s tem, da pomeni oboroženi napad na eno izmed njih ali več njih, bodisi v Evropi ali v Severni Ameriki, napad na vse članice skupaj in radi tega se obvezujejo, da v slučaju, da pride do tega napada, vsaka izmed njih pomaga oni ali onim članicam, ki so bile napadene, s tem, da podvzame sama zase in skupno z ostalimi vse mere, ki so potrebne, če je potreba tudi z oboroženo silo, da znova vzpostavi in ohrani varnost na področju severnoatlantskega območja. Vsak oboroženi napad morajo takoj javiti Varnostnemu svetu in enako tudi vse mere, ki so jih podvzele radi tega oboroženega napada. Vse obrambne mere morajo prenehati, kakor hitro vzame Varnostni svet v svoje roke odgovornost za ukrepe, ki so potrebni za vzpostavitev in ohranitev mednarodnega miru in varnosti.“

V drugih členih pogodbe poudarjajo članice, da se obvezujejo, da bodo delale za mir in slogu med vsemi narodi. Kot kaže vsebina pogodbe, je pakt popolnoma obrambnega značaja in v njem ni sledu napadalnosti.

Da se spet vrnemo k britanskemu zunanjemu ministru: „Rojstvo Atlantske pogodbe je zgodovinski dogodek. Brez dvoma je to eden največjih korakov naprej na poti do svetovnega miru in varnosti, ki smo ga napravili v vseh letih od konca prve svetovne vojne sem.“

V petek popoldne je naznanil v angleškem parlamentu zunanji minister Bevin objavo vsebine Atlantske pogodbe z besedami: „Mislim, da lahko recemo, da pomeni nova pogodba začetek nove dobe medsebojnega sodelovanja in razumevanja. Nova pogodba nas je privedla pod novo streho varnosti — streho, ki se razteza nad Atlantskim oceanom in nam daje jamstvo, da ima to območje velikansko premoč nad vsem drugim. Ta premoč bo služila vsem onim, ki si žele miru, varnosti, reda in napredka. Nudila nam bo večje zaupanje v nas same in pomagala bo gospodarskemu razvoju, da hitreje napreduje.“

Posvetovanja v Londonu še niso končana

Pod predsedstvom ruskega poslanika Zarubina so razpravljali opolnomočenci v Londonu glede druge in četrte točke jugoslovanske spomenice, ki vsebuje zahtevo po avtonomiji, ne da bi prišli do končnega sporazuma. Ameriški zastopnik Reber je ponovno pozval ruskega zastopnika, naj končno izjavi, kako si on zamišlja rešitev jugoslovanskih zahtev. Zarubin je odklonil predlog ameriškega zastopnika, češ da sovjetska delegacija ne more dajati nikakih obljub, da pa je vsekakor mnenja, da je avtonomija v okviru avstrijske države možna. Ameriški zastopnik Reber je temu oporekal in je ponovno poudaril, da je edino možna rešitev samo v zavarovanju pravic slovenske manjšine.

Britanski zunanji minister Bevin je dalje v svojem govoru obrazložil stališče Velike Britanije kot članice Atlantske pogodbe do drugih držav in organizacij. „V prvi vrsti imamo svoje dolžnosti do Organizacije Združenih narodov. Nihče bi ne mogel biti bolj zadovoljen kakor pa mi, če bi se izkazalo, da lahko Združeni narodi nudijo varnost, ki je tako potrebna. Poizkusili smo vse in bili smo prvi, ki smo predlagali, da bi bilo potrebno sestaviti Odbor za vojaški štab v okviru Združenih narodov, ki naj bi se pečal z varnostjo v praktičnem smislu. Tri leta so potekla in Odbor za vojaški štab ni ukrenil ničesar.“ Dalje je Bevin rekel: „V drugi vrsti pa ima Velika Britanija svoje dolžnosti do članic Britanske družbe narodov ter končno do drugih držav, do katerih se ne more razširiti Severno-Atlantska pogodba, do držav, ki leže vse od Grčije pa do Perzije, do katerih imamo prav posebne in že dolgo trajajoče obveznosti. Še vedno nam ostane naša važna naloga, da ohranimo te dežele neodvisne in Atlantska pogodba bo le še — tako je naše upanje, utrdila njihovo splošno varnost. Naši stari in zvesti zavezniki: Turčija in Grčija poskušata na vse načine braniti svojo neodvisnost in samostojnost. Naša pomoč pa pri podpiranju njihove neodvisnosti jasno pričra, kako se resno zanimamo za varnost teh

dežel in kaže na našo politiko v teh deželah, ki jo bomo nadaljevali.“

Končal pa je Bevin svoj zgodovinski govor z besedami: „Upamo, da postane politični položaj tak, da bo mogoče razširiti to medsebojno vsesplošno zavarovanje na ves svet.“

Razen komunističnega tiska pozdravlja vse zapadnoevropsko časopisje to pogodbo in ugotavlja soglasno, da Severnoatlantska obrambna pogodba ne pomeni vojne, ampak mir, ter da je to pogodbo izzvala Sovjetska zveza.

Premoč zapada

Če pregledamo število ljudi, zaloge surovin in letalsko silo držav, ki so vključene v Severnoatlantsko obrambno pogodbo, nam je dano zagotovilo, da je moč teh držav veliko večja kakor pa moč sovjetskega bloka. Iz številčnih poročil Združenih narodov in iz drugih uradnih virov je razvidno, da imajo zapadne sile skupaj skoro 15 odstotkov več ljudi kakor pa sovjetski blok, da je njihova proizvodnja jekla trikrat večja od proizvodnje sovjetskega bloka, da imajo zapadne države dvakrat več premoga, osemkrat več maščob in olj ter goriv za pogon letal in ladij, da imajo 34 krat toliko ladij in pa 30 krat več suhozemskih prevoznih sredstev, kakor n. pr. tovornih avtomobilov, avtobusov in osebnih prevoznih sredstev.

Kaj se pripravlja na Balkanu?

Znani angleški dopisnik Alexander Werth, ki je bil med zadnjo vojno dalje časa kot časnikar v Sovjetski zvezi, se mudi na obisku v Beogradu, od koder je poslal svojemu listu „Manchester Guardian“ sledeče poročilo o tamošnjih razmerah.

Iz Trsta, Istantula, Dunaja in drugih krajev prihajajo istočasno vesti o neredih, vstajah, zarotah v Jugoslaviji ter o zbiranju čet na različnih mejah. Vse te vesti se zde zelo sumljive in izgledajo, kot da so del živčne vojne proti jugoslovanski vladi. Potoval sem 16. marca vse tja od Beograda pa do madžarske meje in povsod je vladal mir.

Zelo verjetno je, da pripravljajo tajne podvige proti jugoslovanskemu režimu, toda do sedaj je vse to šele v obliki živčne vojne. Beograd je popolnoma miren in se ne zveni za razne govorce, čeprav se popolnoma naravno širijo na vse strani, toda do sedaj jih ni še nihče vzel resno. Povrh pa imajo tu pregovor: „Ko postaja vreme toplo, se množijo govornice kakor gobe po dežju.“

Letos pa se mnogi spominjajo, da so govornice lanske spomlad le dovedle do „potresa“ v juniju, ko je prišla vest o razkolu s Kominformom. Malo je danes v Jugoslaviji ljudi, ki bi dejali, da je zelo verjetno, da se bo leto 1949 končalo brez kakih težav. Ali kakšne vrste težave so to?

Brez dvoma vpliv Kominforma v Jugoslaviji narašča in mnogo govore o velikanskih vsotah, ki jih Rusija žrtvuje za propagando (proti Jugoslaviji), toda če je to res, še vedno ni jasno, po kak-

šnih potih razdeli ta denar in na kakšen način ga dejansko porabijo.

V mnogih primerih izhaja navdušenje za Kominform iz golih čustev. Nekateri so siti jugoslovanskega nenaravnega položaja, kajti medtem ko je sovjetski tisk in radio poln grmenja in ognja proti jugoslovanskim voditeljem, pa Jugoslovani še vedno pojejo hvalo neizmerni Stalinovi modrosti.

PREPIR NAJ BI SE KONČAL

Med člani partije in med tisoči državnih uradnikov jih mora biti mnogo, katerim bi se zdelo življenje mnogo lažje, če bi se spor z Rusijo poravnal in če bi vedeli, kakšno smer naj zavzamejo, ko kdo z njimi govori.

Ti ljudje se vam sedaj izmikajo in nadalje poudarjajo, da upajo, da bodo Rusija in komunistične države priznale, kakor je to pred kratkim rekel tudi Moša Pijade, svoj greh nasproti Jugoslaviji. Toda vsem je popolnoma jasno, da jih te pobožne želje ne privedejo nikamor.

Navdušenje za Kominform je zelo razširjeno tudi med rudarji in železniškimi delavci kakor tudi med ostalimi, ki imajo iz gospodarskega gledišča zelo težko življenje. Med temi ljudmi je bila propaganda za komunizem tako temeljita in tako dolgotrajna, da jim je misel, da bi se Jugoslavija obrnila proti Zahodu, popolnoma tuja in se nikakor ne strinja z njihovim mišljenjem.

Med onimi, katerim bi tesnejše zveze z Zapadom ugajale, je velika večina hrvaškega prebivalstva, ki je rimokatoli-

Jeklo je zelo važno pri izdelavi ladij, letal, tankov in orožja, premog pa je važen za tovarne in železnice. Pri primerjavi proizvodnje maščob in pogonskih olj pa ni všteta proizvodnja Južne Amerike, Sred. in Daljnega Vzhoda.

Pri primerjavi oboroženih sil je sovjetski blok za 25 odstotkov na boljšem. Podrobnejše podatke glede izvežbanosti vojske in njene udarne sile pa držijo v tajnosti. Pri naštevanju ni bila omenjena atomska bomba, novi ameriški bombnik „B-36“ in prednostni položaj ameriškega brodogradništva, katero ima v Atlantiku zbranih 731 prvovrstnih ladij. Številke pri sovjetskem bloku so bile najbrž nekoliko previsoke, ker dejanske višine proizvodnje niso predložili ali pa so podatki o njej le nezanesljivi.

Pri zgoraj navedenih številih je treba pripomniti, da niso upoštevali pri zapadnih državah na podlagi ameriške pomoči povišane proizvodnje po letih 1946 in 1947. Razen vsega tega pa presega proizvodnja Združenih držav proizvodnjo Sovjetske zveze in njenih satelitov v tolikšni meri, da bi se položaj ne spremenil tudi v slučaju, da bi Sovjetska zveza imela na svoji strani tudi še države, ki so sedaj izven železne zaves.

Veljavnost pogodbe 20 let

Po poteku 20 let lahko vsaka država podpisnica z odpovedjo odstopi od te pogodbe. Odpoved bo stopila v veljavo eno leto po izročitvi odpovedi vladi Združenih držav, ki bodo obvestile vlade drugih držav pogodbenic o izročitvi odpovedi.

ško in nasprotno Sovjetom. Med hrvaškim kmečkim prebivalstvom je še živa Mačkova ideja.

V Srbiji pa so odločno za Zapad le še ostanki premožnejših slojev v mestu. Tukaj ni prevelikega navdušenja za Zapad, toda glavno vprašanje je, v kolikosti si more Titov režim dovoliti, da se obrne na Zapad s prošnjo za gospodarsko pomoč z namenom, da se obdrži na oblasti.

Važna točka, katero moramo danes upoštevati, je, da je Titov režim, vključno z močnemu nezadovoljstvu in kritiki, edini zmožen, da v sedanjih razmerah obdrži državno ujedinjenje vseh jugoslovanskih narodov. Zaradi tega lahko rečemo, da je Srbija za Titov režim vključno vsemu drugemu.

Razumeti moramo — in najnovejša doba živčne vojne jasno kaže to nevarnost — da je cilj Kominforma ne toliko, da razkosa Jugoslavijo na podlagi razrednih skupin (ti poizkusi so se že preteklo leto izjalovili) kakor na podlagi narodnostnih skupin.

Srbija je protitovska iz zdravega nagona samoobrambe (čeprav mnogi želijo, da bi Tito „sklenil mir z Moskvo“). Na Hrvaškem, v Črni gori, posebno pa v Macedoniji pa smatrajo ti tuji protitovskovski rovarji, da je navdušenje za maršala polovičarsko.

Po Macedoniji, ki je posebno občutljiva v tem oziru, kroži propaganda, da „je Tito istoveten s staro čaršijo“, v Črni gori pa je starodavno navdušenje mnogo močnejše kakor v Srbiji.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Politični pregled

SOVJETSKA ZVEZA

Pod odstavitvi Molotova prihajajo iz Moskve še druge vesti o spremembah na najvišjih vladnih mestih. Med petimi drugimi je najpomembnejša odstranitev Nikolaja Voznesenskega, člana Politbiroja, namestnika ministrskega predsednika in predsednika komisije za državno načrtno gospodarstvo. On je ustvaritelj sedanje ruske petletke. Star je 46 let in poleg zadnje petletke po vojni je bil on tudi odgovoren za tretjo rusko petletko iz leta 1938. Pokrovitelj njegove kariere je bil A. Ždanov, ki je lani umrl.

NEMCIJA

V nedeljo so uvedli na povelje vojaških guvernerjev Vel. Britanije, Združenih držav in Francije v Berlinu zapadno marko kot edino plačilno sredstvo v zapadnih predelih mesta. Pri prejemu živilskih nakaznic za mesec april vsak prebivalec zapadnega Berlina lahko zamenja 15 vzhodnih mark za 15 zapadnih mark. Izključitev vzhodne marke iz plačilnega prometa v Berlinu je bila potrebna, ker je istočasna veljavnost dveh plačilnih sredstev v blokiranem Berlinu povzročala težke gospodarske in socialne nepravilnosti.

Kakor znano sta bili po denarni reformi lanskega leta v zapadnih predelih Berlina do sedaj veljavni obe marki, medtem ko so v sovjetskem predelu zapadno marko takoj prepovedali. Prebivalstvo zapadnih predelov Berlina je že večkrat zahtevalo eno samo plačilno sredstvo in sedaj pozdravlja novi ukrep.

ČESKOSLOVASKA

Českoslovaški ministrski predsednik A. Zapotocky je na zborovanju delavk v Pragi svaril pred prevelikim zaupanjem v uspehe komunistične partije na Českoslovaškem. Rekel je: „V naših vrstah imamo preveč intelektualcev in novo pečenih komunistov, ki preveč govorijo, pa premalo delajo.“

VELIKA BRITANIJA

Angleško ministrstvo za prehrano je pretekli teden naznanilo, da bo treba obroke na nakaznicah za sveže meso znižati od vrednosti enega šilinga do vrednosti desetih pennyjev na teden. V prvi vrsti je tega kriva Argentina, ker ni dobavila Angliji dogovorjenih količin mesa, zaradi česar so se zaloge mesa v Angliji zmanjšale. Istočasno pa je britansko ministrstvo za poljedelstvo naznanilo nove podpore za kmete, ki bi pridelali več živin in vzredili več živine. Vse te podpore bodo stale državo kakih 35 milijonov funtov na leto. Minister za poljedelstvo Williams je izjavil na novinarski konferenci: „Če bi imel priliko, da si izberem nov poklic, bi začel rediti prašiče.“

ITALIJA

V Rimu so objavili poročilo o avstrijsko-italijanskem malem mejnem prometu, v katerem so tudi sporičili, da so podpisali 18. marca tozadevno pogodbo za ureditev gospodarskih odnošajev v obmejnih okrajih. Ta pogodba se naslanja na pogodbo iz leta 1923.

Kakor poročajo, bo Italija zaprosila za popravek svoje mirovne pogodbe, da bo na podlagi tega lahko povečala svoje oborožene sile v okviru Severnoatlantske obrambne pogodbe.

Pretekli teden je prišlo v Italiji do demonstracij proti pristopu Italije k atlantski obrambni zvezi. Demonstracije so organizirali italijanski komunisti.

FRANCIJA

Pri zadnjih pokrajinskih volitvah so izgubili komunisti precejšnje število glasov in poslanskih mandatov. Novembra leta 1946 je KP dobila 28% glasov, sedaj pa samo 22,75%. RFP, stranka De Gaulla ni dobila pri teh volitvah kljub porazu komunistov večjega števila glasov. Uspeh zveze vladnih strank, ki so dobile pri volitvah večino, je pripisati finančnemu in gospodarskemu načrtu vlade, s katerim bodo skušali omejiti stalno naraščanje cen. Tudi izjava komunističnega prvaka Thoreza glede zadržanja komunistov v slučaju vkorakanja Rdeče armade je vzbudila v ljudeh strah in nezaupanje.

Drobne novice

Leta 1944 so Združene države posodile Sovjetom križarko „Milwaukee“ za obrambo pomorske poti v Murmansk. Zda so Sovjeti ladjo pripeljali v Združene države in jo vrnili severoameriški mornarici. Sovjetski mornarji, ki so prišli v Združene države z omenjeno križarko, niso dobili dovoljenja svojih častnikov, da bi si ogledali New York, pač pa so jim nakupili za 5000 dolarjev cigaret, ur, draguljev, srajc, raznega drugega perila, polnilnih peres, blaga za obleke in drugih takih predmetov, ki jih v Sovjetski zvezi ni mogoče kupiti.

— CAD

*

Obrambni minister Forestal je objavil poročilo, v katerem izjavlja, da so določene vesti o učinkih eventualne biološke vojne, ki so prišle iz neuradnih

virov, fantastične in brez vsake podlage.

S poročilom hoče informirati javnost o delu ameriških oboroženih sil proti nevarnostim biološke vojne. Forestal pri tem izjavlja, da je na eni strani neumno podcenjevati nevarnosti biološke vojne, na drugi strani pa je brez vsake podlage trditev, da obstaja biološko super-orožje.

Poročilo tudi navaja, da se v Združenih državah že več let, že od časa druge svetovne vojne dalje, dela za „primerno zaščito prebivalstva proti možnemu biološkemu orožju“. SDWB

*

Reprezentančna zbornica Združenih držav bo v prihodnjih dveh tednih razpravljala o zakonskem osnutku o zvišanju minimalnih delavskih mezd za tiste kategorije delavcev, ki jih predvideva zakon.

Trenutno znaša najnižja delavska mezda 40 centov na uro. Z uvedbo novega zakona pa bi znašala 75 centov.

S 75 centi si v Ameriki delavec lahko kupi 4 zavitke cigaret ali kompletno kosilo ali pa 15 jajc. Pod sovjetskim režimom pa more povprečni delavec de-

lati več kot 4 ure, da si lahko kupi 12 jajc. Ameriški delavec si lahko v 10 do 12 urah prisluži par čevljev. Sovjetski delavec pa mora delati za par čevljev 98 ur. V Ameriki stane moška obleka 30 dolarjev, kar bi odgovarjalo 40 uram dela, če znaša mezda 75 centov. Za nakup obleke v Sovjetski zvezi pa bi moral delavec delati od 400 do 600 ur. — SDWB

*

Dvanajst evropskih držav se je sporazumelo o načrtu za razširitev cestnega omrežja v Evropi.

Uprava za gospodarsko sodelovanje sporoča, da bo izvedba načrtov o gradnjah novih cest zadostila trenutnim in bodočim potrebam prometa. Med drugim imajo načrt zgraditi ceste, ki bo vezala Helsinski z Marseillem, Edinburgh z Rimom in Pariz z Varšavo. Zadevnih razpravljaj so se udeležile naslednje države: Avstrija, Belgija, Češkoslovaška, Danska, Francija, Italija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Švedska, Švica, Velika Britanija in Združene države, kakor tudi predstavniki zasedenih področij zahodne Nemčije. — SDWB

Kaj se pripravlja na Balkanu?

(Nadaljevanje s 1. strani)

HRVATSKA PROTI KOMUNISTOM

Hrvaška je po veliki večini za Zapad in v bistvu proti komunistom, zato kominformistična propaganda tam ne bo veliko opravila. Ravno tako nima smisla tudi načrt, da bi madžarski komunisti ali rdeča armada pronicala preko nezavarovanih planjav Vojvodine. Tam more priti samo do vojne in nič drugega. Iz vsega, kar sem videl včeraj severno od Novega Sada, blizu madžarske meje, ni nič.

Ozemlje, kjer bi bilo najlažje podžigati razdor med jugoslovanskimi narodi, je seveda Macedonija. Že pred vojno so se v Macedoniji srbski vladodržci obnašali slabo in nič ni lažjega, kakor izrabljati stare spomine za nove načrte. Priznati je treba, da je v prid ideji narodne enakopravnosti vsa vladna uprava v Skoplju in na splošno v Macedoniji čisto in popolnoma macedonska. Mnogi ljudje, s katerimi sem govoril v Skoplju, med njimi mnogo uradnikov, so mi že pred enim mesecem padli v oči kot ljudje z zelo mešanimi političnimi nazori.

Mnogim, ki so bili rojeni in vzgojeni v Bolgariji, je Srbija bolj „inozemsk“ kakor pa Bolgarija. Mnogi so govorili javno, da smatrajo sedanji položaj kot začasen in govorili so o neizbežnosti balkanske federacije (zveze), v kateri bi se vsi deli Macedonije zedinili v avtonomno neodvisno državo, katere prestolnica bi bil Solun. Vendar pa niso hoteli spraviti Tita v zadrego s temi svojimi nazori zaradi zelo kočljivega položaja Markosa v Grčiji.

PAUL G. HOFFMAN:

Diktatorji so stalna grožnja

Upravnik za gospodarsko sodelovanje Paul G. Hoffman je sprejel pred kratkim švedsko skupino delavskih predstavnikov, ki je prišla na obisk v Združene države, s posebnim pozdravnim govorom, v katerem je med drugim dejal: „Medsebojno spoznavanje, pomoč in izmenjava idej so najboljše sredstvo za ohranitev miru. Svet se mora opustiti dveh stvari: prva je vojna, druga pa je bojazen pred vojno, ki je skoro prav tako strašna kakor vojna sama.“

„Obisk švedske skupine in ostalih skupin iz drugih držav Marshallovega načrta bo potom sporazumevanja pospeševal edinost med svobodnimi narodi. Če se narodi združijo in ostanejo združeni, ne bo prišlo do spopada, ker bi spopad ne bil uspešen. Glavni vzrok za prvo in drugo svetovno vojno je bilo dejstvo, da med narodi ni bilo razumevanja in sodelovanja. Če bomo edini, ne bo nobenega povoda za tretjo svetovno vojno. Svobodni narod ni bil še nikoli napadalen. Ljudje ne povzročajo vojne, povzročajo jo diktatorji. Diktatorji so

Važno je, da v današnjem položaju upoštevamo tri točke.

Prvič: Macedonci so rojeni uporniki, če upoštevamo, da so tradicije IMRO iz 1890. leta še vedno v živem spominu.

Drugič: vkljub temu, da ne moremo dvomiti o vdanosti macedonskega ministrskega predsednika Lazarja Koliševskega in drugih (kako strupen je bil pred kratkim Dimitrov proti Koliševskemu!) nasproti Titovemu režimu, je vendar število Srbov, ki danes nadzorujejo Macedonce, majhno in zaradi tega je število onih, ki so brezpogojno vdani Titu, v Macedoniji popolnoma neznan.

Tretjič pa, če je mogoče kakršno koli pronicanje tujih agentov v Jugoslavijo, je to najlažje mogoče v Macedoniji, kjer ljudje še vedno prihajajo in odhajajo vkljub vsem varnostnim ukrepom na mejah med Grčijo, Bolgarijo, Jugoslavijo in Albanijo.

Beograd se dobro zaveda te nevarnosti, zaradi tega je Moša Pijade pred kratkim napisal članek, v katerem razpravlja o centralnem odboru narodnoosvobodilne fronte (macedonske organizacije v komunističnem delu Grčije) in o izjavi, ki jo je ta odbor objavil 4. februarja, ko je izdal načrt združene Macedonije v okviru balkanske federacije.

NEVARNOST PRIHAJA Z JUGA

Od onih dni je grška komunistična partija zanikala kakršnokoli željo, da razcepi Jugoslavijo, vkljub temu pa se zdi popolnoma jasno, da pride nevarnost z juga preko Macedonije, če pride

v nevarnost jugoslovanska enotnost. Macedonijo smatrajo kominformisti za najmanj zanesljivo Titovsko pokrajino v Jugoslaviji.

Mogoče je tudi, da se Macedoncem „cedijo sline“ po tako dolgo zaželeni nagradi, t. j. po „Združeni Macedoniji“, ki se zdi tako privlačna vsem mogočim Macedoncem: staromodnim macedonskim nacionalistom, komunistom, onim, ki so za Bolgarijo, in onim, ki so proti Srbiji.

Mogoče pa je tudi, da so namenoma ustvarili „nevarno macedonski položaj“ namenoma s ciljem, ne da razcepijo Jugoslavijo, ampak da prisilijo Titovo vladno, da se obnaša bolj popustljivo napram Moskvi. — Jasno je namreč, da bi vprašanje vzdrževanja reda v Macedoniji v slučaju kakih nemirov delalo vladni strahovite preglavice.

Očividno je vprašanje Macedonije povezano z Grčijo. Še vedno kroži mnogo nepotrjenih govoric in nasprotujočih si vesti o vzroku odstranitve Markosa. Ena teh govoric je, da si je Markos domišljeval, da je „majhen grški Tito“ in da mu ni bilo toliko na tem, da bi se boril za povečano Macedonijo, ki naj bi obsegala tudi veliko grškega ozemlja. Druga, v glavnem vojaška razlaga je, da ni veroval v možnost velike uporniške ofenzive. Končno pa je tudi verjetno, da je bil pripravljen pogajati se za kompromisni mir z Atenami.

SLOGA JE BILA OGRŹENA

Naj bo temu že kakor koli hoče, drugi so stopili na Markosovo mesto. V beograjskih diplomatskih krogih menijo, da ga je nadomestila „popolnoma kominformistična tolpa“ pod vodstvom Zaharijadesa in Johanidesa. Kakor pravijo, je že leta 1943 Johanides kot eden glavnih voditeljev grške komunistične stranke predlagal ustvaritev velike komunistične Macedonije pod dejanskim nadzorstvom Bolgarije.

Na vsak način pa je mnogo znakov, da bodo poizkusili napad na jugoslovansko enotnost s tem, da začnejo podpisati „protisrbska uporniška gibanja“ pri članicah jugoslovanske družine narodov, ki so manj zavedne, in to v prvi vrsti pri Macedoncih.

Da-li bodo v Macedoniji Srbi spet prevzeli vlogo „tlačiteljev“? Za Tita bi bilo to nedobrodošlo, toda zelo verjetno je, da se bodo Srbi borili proti vsakemu separatizmu, če bi hotel priti na površje.

Vsa stvar pa ima še neko drugo stran. Če Kominform poostri svoje napadanje, ni li to zaradi tega, ker postaja vznemirjen zaradi znakov, da si Tito utrjuje svoj položaj s povečanimi gosposkarskimi vezmi z Zapadom? Ni li položaj tak, da hočejo povzročiti nemire v deželi, še predno se Titov režim še bolj utrdi?

Do takega bolj utrjenega položaja bi Titov režim prišel, čeprav le začasno, če bi Tito prejel dovolj hitro bistveno važne stroje za ureditve letošnje naložbe jugoslovanske petletke — nekaj tovrstnih avtomobilov in lokomotiv, s pomočjo katerih bi upostavili zelo pomankljiv železniški promet. Povrh tega pa bi z nekaterimi nujnejšimi domačimi potrebščinami zadovoljili kmeta,

Življenje naseljencev v Avstraliji

NEKAJ PODATKOV IZ GOVORA GEN. MAJORJA G. F. GALLEGHANA

Na Dunaju je podal pri novinarski konferenci glavni zastopnik avstralske vlade za naseljevanje beguncev v Avstraliji sliko o življenju novih priseljencev v Avstraliji. Med drugim je rekel: „Najprej bi rad poudaril, da je ime „preseljena oseba“ izraz, ki ga ne rabimo radi, ko govorimo o ljudeh, ki smo jih izbrali za naselitev v Avstraliji. Mnogo rajši jih imenujemo Novoavstralce.“

Jaz sem zastopnik zelo mlade dežele, dežele, ki je ponosna na svoje belo prebivalstvo, dežele, ki je po vsem bistvu v svojih nazorih britanskega značaja. Če bi bilo mogoče, bi najrajši dobili za Avstralijo britanske naseljence. Toda ker to ni mogoče, moramo dobiti druge ljudi za Avstralijo in sicer toliko, kolikor jih moremo najti v naslednjih par letih. V Avstraliji je danes nekaj manj kakor 8 milijonov prebivalcev. Naša želja je, ne le da podvojimo ali potrojimo to število, ampak naseliti jih hočemo desetkrat toliko.

Ponosem sem na to, da lahko povem, da je Avstralija pripravljena vzeti kakršno koli število razseljenih oseb brez vsake omejitve. Edina omejitev, ki nas veže, ni v naših rokah — nahaja se v rokah IRO — in to je omejitev prevoza. Avstralija bo sprejela vse naseljence, ki jih bodo mogle ladje prevoziti.

Po prihodu v Avstralijo so nastanjeni v taboriščih. Boljše bi bilo, če bi našli namesto taborišče drugi izraz. Naši Novoavstralci so živeli dolga leta po taboriščih in tako pomeni ta izraz zanje razmere, v katerih so živeli v Evropi, ki pa so dejansko popolnoma različne od avstralskih. V teh bivališčih nima nobena soba več kakor dve postelji in vsaka koča ima kopalnico. Seveda je prehranjevanje še vedno skupno, ker drugače ni mogoče. Ta taborišča pa predstavljajo družabno enoto in vsi ljudje po Avstraliji hvalijo družabni duh, ki prevladuje med priseljenci.

Mi ne vzamemo samo onih ljudi, ki so za delo. Mi vzamemo tudi njihove žene, otroke in druge, ki so od njih odvisni. Seveda je ta načrt zelo širokogruden in prevzema Avstralija z njim veliko odgovornost. V prvi vrsti se brigamo za ljudi, ki lahko delajo, da izboljšajo življenje v naši deželi.

V Avstraliji je velikansko pomanjkanje stanovanjskih hiš. Prvo vprašanje, ki vam pride na misel, je, kaj se zgodi z družinami, ki pridejo v Avstralijo, ko pa nimamo dovolj hiš. To skušamo pre-

magati na sledeči način: obnavljamo vojaška taborišča in jih spreminjamo v stanovanja za družine. Ni vedno mogoče naseliti družine tam, kjer dela družinski oče. Zaradi tega smo uredili taborišča kot družinske edinice, da se zaradi tega čuti oni, ki služi kruh, bolj neodvisnega in prostega. Družinski oče plačuje majhno vsoto za oskrbovanje svoje družine in po avstralskih razmerah je to zares zelo majhna vsota.

V predelih Avstralije pa, kjer se nahajajo njene glavne industrijske naselbine, so oblasti uredile posebne zavode, v katerih stanujejo možje, ki zaradi dela ne morejo ostati pri svojih družinah. Toda z delom si prištedijo denar in popolnoma svobodno si lahko priskrbe svojo lastno hišo, če se jim posreči, da jo najdejo in da se preseli družina k njim.

Popolnoma so prosti ne le, kar se tiče njihovega gibanja, ampak so od trenutka, ko so stopili na avstralska tla, podvrženi istim ugodnostim in omejitvam kakor Avstralci, ki so tam rojeni.

Pri izbiranju nimamo nikakih predsodkov glede porekla ali veroizpovedi. Zelo natančni pa smo pri zdravniški preiskavi. V Avstraliji smo namreč zelo ponosni na zelo majhno število jetičnih v deželi. Če je prosilec in njegova družina pri zdravniški preiskavi dobil izpričevalo in če jih je sprejela IRO na svoj seznam, potem nimamo mi nikakih predsodkov in pomislekov.“

Sovjetski znanstveniki v USA

Vlada Združenih držav bo v skladu s svojim spoštovanjem načela duhovne svobode in svobode besede dovolila, da se 22 delegatov Sovjetske zveze in drugih, po komunistih vladanih držav vzhodne Evrope udeleži „Znanstveno-kulturne konference za svetovni mir“, ki bo v New Yorku od 25.—27. marca.

Ta skupina obsega ruskega skladatelja Dimitra Šoštakoviča, 6 nadaljnjih sovjetskih državljanov, 2 Romuna, 5 Čehov, 3 Poljake in 5 Jugoslovanov. Vizum na potnih listih delegatom ne daje pravice do diplomatske imunitete in bo veljal le za čas trajanja konference.

Zunanje ministrstvo izjavlja, da je odobrilo potna dovoljenja, čeprav ve, da se bodo delegati vzhodne Evrope verjetno poslužili konference za komunistično propagando in zlasti nastopali v svojih govori proti nameravani sklenitvi Atlantskega pakta.

je že tako, da tekmuje ena država z drugo, vsaka gleda na dobrobit svojih podanikov in iz tega se izcimijo spori, ki so privedli že tolikokrat do krvave vojne.

Tako je bilo tudi sedaj. Velika ovira hrvaški in avstrijski trgovini je bilo to, da avstrijske ladje niso smele dalje voziti nego do Vidma. Kdor je hotel pošiljati svoje blago dalje, ga je moral poveriti turškim brodarjem, do katerih pa nihče ni imel dosti zaupanja, zakaj kljub visokemu plačilu blago navadno ni došlo na določeno mesto. Da pride temu v okom, je zahteval cesar Jožef II., da naj mu prepustijo Turki celi desni breg Save, a njegovim ljudem dovolijo vožnjo po celi Donavi do Črnega morja. Ko mu Turki niso hoteli uslišati prošnje, jim je obenem z rusko cesarico Katarino napovedal vojno. Za to pa je treba predvsem denarja, kakor je že nekdanj rekel vojskovođa Montecuccoli.

Koroška je dala za to vojno veliko živil in razen letnih prispevkov še 433.811 goldinarjev na posebnih vojnih davkih. Kruto je pritiskala gosposka na uboge kmete. Jemali so jim živino, zrne in kar je bilo. Kdor je imel kak prihranjen krajcar, ga je moral nesti gosposki v pisarno, zakaj oblasti so zagrozile z najhujšimi kaznimi. A hujši kakor vse to je bil krvni davek.

V tedanjih časih še ni bilo splošne vojaške obveznosti. Do Marije Terezije je bila navada nabirati vojake kot prostovoljce. Gosposke so v svojih krogih razglaševale patente, s katerimi so vabili imenitni vojaški poveljniki krepke

Misli matere

Kar priznajmo si: precej sitno je nam, materam, kadar obhajajo materinski dan in povsod častijo matere, bodi otroci bodi možje in časopisje in radio.

Saj materinstvo ni zasluga, ampak je dar, ki se zanj zahvalimo, dasi nam ne daje vedno sreče in veselja.

Toda — katera zdrava ženska bi pa zamenjala svoje otroke za prijetno življenje? Katera zdrava ženska bi se samo radi bolečin in skrbi odrekla tisočeri sreči, ki nam vzklika iz naših otrok?

S pametjo ni mogoče doumeti sreče, da si mati. Materinstvo je izpolnitev naše ženskosti, ki hoče življenje dati in življenje ohranjati.

In za vse to sprejemamo zahvalo, zahvalo otrok, ki se veselijo svojega življenja, zahvalo svojega naroda, ki živi v naših otrocih. Ali ni to čudovito lepo, da sprejemaš zahvalo za nekaj, kar nam ni bilo v dolžnost, ampak v srečo?

Če nas zjutraj zbudi pesem v materinski dan; če stojijo namesto budilke — otroci s pesmico pri naši postelji in se smemo vsesti za okrašeno mizo, ki je za nas okrašena; ali če sprejmemo kak prav prizrčen pogled, poljub, ki velja materi, tedaj so to vrednote ljubezni — in ne denarja. Spominjamo se prešlih dni, ko smo imele prvokrat in ko smo imele zadnjokrat novorojenčka na rokah in kako je bilo v vseh letih od onega do tega časa in kako so otroci rastle, zrastle in postali samostojni ljudje. Prešinjene smo z zahvalo, da smo

Najdražji biser

Med srci, ki na njivi božji
smrtno spanje spe, —
je biser moj najdražji —
moje matere srce.
Dobroto je trosilo,
mladost obsevalo,
ljubezen mi delilo
in cvetja sipalo.

A zdaj je ni,
utrujena že spi,
srce po njej
v bridkosti krvavi.

G. M.

matere, da smemo biti matere in da smemo živeti za svoje otroke.

Ali se naj za vse to damo častiti? Ali se smemo dati za to častiti?

Smemo se! Zakaj naši otroci so srečni, da se morejo kdaj za svoje življenje zahvaliti. Celo najmanjši so srečni, da smejo — ko veliki —, kdaj razveseliti mater, namesto da le sprejemajo veselje od nje. Napačna bi bila taka materinska ljubezen, ki hoče le sama dajati vse dobro otroku in ne pomisli tudi na to, da mora v otroku zbuditi hvaležnost in skrbnost za očeta in mater.

Materinski dan pa obhajamo tudi radi moža, ki ostane vedno sin svoje matere, ki mu je za zgled najčistejše in najlepše ljubezni. Šola, listi in radio pripravljajo materinski dan in tudi me, matere, ga pripravljamo. Ne z vnesenimi besedami, ampak prav preprosto in razumljivo, da se bodo že majhni otroci zavedali, da sta mati in otrok — celota.

Zakaj pa obhajamo materinski dan in zakaj ne privoščimo tudi očetom njihovega dne?

„Očeta imamo radi,“ je dejala nekoč neka deklica, „a mater imamo še rajši.“

Tako preprosto in prirodno so druga z drugo prepletene vezi otroka in matere. Na materinski dan se pa tudi spominimo, da sta ljubezen in zahvala, ki ju sprejemamo matere — velika milost.

Spominjati se hočemo svojih mater in se jim zahvaliti za svoje življenje, ki se je smelo v vsej ženskosti izpolniti in ne smemo pozabiti materinskih žen, ki sicer niso rodile svojih otrok, a so postale matere otrokom iz krvi svojega naroda.

Izreki o materi

Kdor svojo mater časti,
je kakor oni, ki zaklade nabira.
(Sirah, 3, 5.)

Izmerili so globočine morja, izmerili visočine gor. Kdo pa pride kdaj do dna skrivnostim materinega srca?
(Josip Stritar.)

Žena je kot sveča, ki gori za druge, dokler ne izgori. Njeno vrednost cenimo šele, ko izgori.
(Dr. Jan. Ev. Krek.)

Ljubezen enega edinega vdanega srca premaga vse in zaceli vse rane, ker je močnejša nego ves svet. Najmočnejša pa je ljubezen materina.
(Ksaver Meško.)

Lepa cvetica si, materina ljubezen! Kadar je srce prazno in pusto, je duša potrta in od blagih čutov zapuščena, tedaj se zateka vselej k tebi, vzorna ljubezen! In ti jo napolniš z nebeškimi darovi in kakor mavrica zlata se razpneš čez njo.
(Dr. Ivan Tavčar.)

Sonce ne sije tako lepo
kakor materino oko.
(Josip Stritar.)

„Ej, mati, majka, življenje moje, vseh mojih misli, vsega mojega nehanja začetek in cilj! Kako so žuljave in zgrbljene tvoje uboge svete roke — blagoslovi me, sina, z ubogimi svetimi rokami! Tvoje čelo je polno skrbi in trpljenja, s trnjem je kronano namesto z diademom — nagni k meni, sinu, svoje ljubljeno, s trnjem kronano čelo, ozri se na ponižni dar, ki ti ga prinašam, siromašne matere siromašen sin, ozri se na moje srce in sprejmi gal!“
(Ivan Cankar.)

Kdor koli si, kjer koli si, ki bereš to, ali ljubiš svojo mater? Ljubi jo, dovolj je ljubil ne boš nikoli.
(Ksaver Meško.)

Bog, ki vsako delo plača verno,
plačaj ti ljubezen neizmerno,
blaga mati.

Ondi večno srečo ti prisodi,
ki zaman si je iskala todi,
uboga mati!
(Anton Medved.)

Mati zmore vse: je vir čudežev volje in moči. Ona daruje vse, odpusča vse in razume vse. Velika je v molku ki je globočina junaštva.

En dan v letu posvečen materi... ali naj ne bo vsak dan posvečen materi, — vsak posamezen dan?... Dan matere ti bodi vsak mesec, vsak dan!
(F. Z.)

Spisal dr. Ožbolt Jlaunig

Požurila je svoje korake in hitro je bila doma. Mati Klara se je že podala k počitku. Zadnje čase je vidno pešala, venela so ji lica in iz oči ji je odsevala žalost, ki muči materino srce, ko vidi, da njen otrok trpi.

In Anka je res trpela, a nosila je svoje gorje mirno. Poiskala je svoje ležišče, a nemirno se je premetavala semintja. Po glavi so ji rojile Robertove besede, s katerimi se je zagrozil glede njenega brata. Kaj vendar misli in kaj namera-va? Ni dosti, da je uničil njo, ali naj upropasti še njenega brata?

Da, in tudi to je moralo priti. Robert ni mogel pozabiti, da ga je Andrej udaril in zasramoval. Neukrotljivi srd je nosil v svojem sreju in iskal priložnosti, da se maščuje. Toda Andreju in Tomeju, ki mu je bil tudi trn v peti, ni mogel blizu. Če sta bila v družbi, se ni upal, zakaj vedel je, da imata dosti prijateljev, in lahko bi jo še hujše skupil kot zadnjikrat. Čakal je torej na ugodno priliko in ta se mu je tudi ponudila.

Nekaj let je bil po celi državi mir. A

NAŠIM MATERAM

ZA MATERINSKI DAN — 25. MARCA

Sestra-mati

Otroci so vstajali in posedali na revni postelji. Oči so v negotovosti iskale po tesni sobi, blodil je pogled skozi okno v megleno jesensko jutro. Bilo je tako čudno in nerazumljivo, da se Franci ni igral z mačko, ki se je k njemu stisnila; in je Minka sedela in mislila, ne pa da bi šla v kuhinjo Francki pomagat. Lasje so ji padli preko čela nad oči in jih ni popravila. Še Ivo ni šel naloge delat, kakor da je zdaj nekaj drugega sila važnejšega. Francka ni prišla kakor običajno iz kuhinje otroke buditi. Ko pa je vstopila, je z bojaznijo zaprla duri in v negotovosti obstala ob postelji. Njene oči so bile trudne, brez življenja, kakor da so v eni sami noči doživlele grozoto življenja; niso se prestrašile, ali v njih je zamrlo hrepenenje in lepe sanje.

„Vstanite, otroci, da posteljem.“

Otroci pa se niso dvignili. Slišali so glas, pa ta glas ni bil zapovedujoč; in v njih ni bilo radosti.

„Francka, kje je mama?“ se je spomnil Franci in se ozrl po sestri.

„Ni je,“ je dahnila Francka in obsedela ob otroku.

„Ni je,“ je ponovil otrok in ni razumel.

„Umrla je,“ je razlagala Minka.

„Umrla.“ Francitove oči so sanjale z razumevanjem v daljavo. „Le kdaj se vrne?“

„Kako se vrne,“ se je Minka skoraj vznevoljila, „če je pa umrla.“

„Ne vrne se?“ je pomislil Franci in ni se mu zdelo verjetno, da se ne bi več vrnila. „Res, Francka?“

„Vrne se.“ Njen glas je bil tih in prepričevalen. „Prihajala bo v tihih nočeh in se bo z vami pogovarjala. Samo ponedelki je ne bo.“

„Vrne se,“ je razumel otrok. Minka pa se je samo ozrla po sestri; in Ivo je sanjal.

*

Tako je vstal dan in Francka je pomislila v novo življenje. Prišlo je nenadoma, ko ga nihče ni pričakoval in zato je bila v njem tiha groza, trpka negotovost. Vse lepe sanje, ob večerih pomladnih sanjane, vse dolgo negovane misli, vsa tiha hrepenenja so splahnela. In česar se je na tihem bala, ko niti vedela ni, se je zgodilo. Zdaj ni bilo v njej več upanja in zato tudi bojazni ne. Oboje je šlo, komaj da je ostal rahel spomin in se je Francka samo grenkobno nasmehnila.

„Gremo,“ je dejala in prišla Franci-

Tri lučke

Vsak večer prižgem si

v srcu lučke tri:

Prvo žrtvi večni,

drugo Devi srečni,

tretjo rajni materi.

Lučke tri na grob postavim,

svojo mater tam pozdravim,

ranjeno odprem srce,

v grob izlijem ji gorje.

ta za roko, Minka in Ivo pa sta hodila s knjigami ob njej. Občutila je, da bo zdaj to njena vsakdanja pot. Z doma z otroki v jutro — skoz cerkev — do šole, od tam s Francijem k teti in od tete sama v službo, opoldne zopet isto in prav tako zvečer. Ob nedeljah popoldne na sprehod z deco; in nje ne bo, ona bo samo človek, ki ne živi več sam, ki je samo ob drugih. — Vse je zgubilo nenadoma pomen in smisel, ostalo je suho in golo življenje...

V trgovini, kjer je imela v rokah knjigovodstvo, so ji izrekli sožalje. Ali ona ga ni čutila, za njo je bilo brez pomena in komaj da se je zahvalila. Nato je sedla za pisalni stroj in natipkala bratu pismo (brat je bil v nekem me-

stu na jugu v službi kot uradnik — že tri leta).

„Mati je umrla in smo jo včeraj pokopali; ob očetu. Pisala sem ti, ko je bila še bolna in te ni bilo. Zdaj smo sami; če bi te kdaj obšlo, da bi se vrnil, piši; če ne, tudi prav...“ Občutila je, kako je pismo suho; da mu je hotela nekaj drugega pisati, pa mu ni mogla.

Ko se je ob poldnevih vračala iz službe, se je izogibala ulic, kjer je običajno hodila in kjer jo je vedno čakal — on. Takrat je sanjala vse dopoldne — njem in mislila je nanj tudi popoldne — do mraka, ko jo pozdravi. Lepe zgodbe, romantične in polne življenja so se porajale same ob sebi iz prečitanih knjig in se prepletale z resničnostjo. Blizu je bilo lepo življenje in se je smehljalo vabljivo. Namenila se je Francka na tihem za njim.

„Kaj misliš, Francka, da ni devete dežele?“

„Je — ta čudno lepi kraj, poln skrivnosti in sanj, dežela ljubezni in mladosti. V njej bova živela, Viktor, življenje — lepše od sanj.“

„Kraljica mi boš, ogrnjena s tančico in z diademom na čelu. — Bog je ustva-

ril ljudem paradiz, le najti ga ne znajo.“

„Kaj me ljubiš? Reci mi zdaj v ta lep pomladni večer — zdaj zadnjokrat.“

„Kaj mi ne verjameš?“

„Verjamem ti, ampak ta beseda je tako lepa; tako rada jo slišim.“

„Ljubim te, Francka...“

Zdaj se je s tiho grozo ogibala ulic, kjer bi jo lahko srečal. Hotela je pozabiti na vse tisto, na tiste sanje, tiste misli — vse je bilo nenadoma tako daleč, in ona ne samo, da ni hrepenela po tistem, postalo ji je zoprno in želela je na tihem, da bi povsem pozabila. Kadar dan zamre, čemu bi še človek mislil na zarjo; kdor si sanjal lepe sanje, raduj se in pojdi dalje; ni jih več; — kdor si videl rožno pomlad — bodi ji hvaležen; zdaj je jesen in še trava je orumenela; — in kdor si zasanjal o lepem življenju — prav, da si vsaj sanjati smel. Voz se je premaknil po poljani; in kakor se je premaknil, se je oddaljilo tudi nebo na obzorju.

V večer — dolgo potem — je potrkal in vstopil. Francka je pomolila z otroki in jih spravila spat. Nato je obsedela za mizo in čitala. Čitala je vsak večer, da so ji bile oči trudne in so jo še v jutro bolele. Vstopil je Viktor in tiho pozdravil. Francka je vzdrhtela in se je dvignila.

„Francka,“ je dejal tiho in stopil po tisti sobi.

Vztrepetala je in za trenutek pomi-

L. Turšič:

Mamica moja

Mamica moja, povej mi,
kaj imaš vlažne oči —
kaj si res plakala zame
dni in noči?

Mamica moja, povej mi,
kaj imaš zguban obraz —
ali te gube izklesal
res sem le jaz?

Mamica moja, srebró že
imaš vpleteno v laseh —
ali si bila res zame
v vednih skrbeh?

Mamica moja udano
v križ se na steni ozre —
novo si solzo z očesa
z vzdihom otre.

MATI V BOLESTI

Dokaj let je že tega. Tih večer je bil, pravzaprav že noč, ko sem se prebudil. V sobi je bilo jasno — skoro kakor ob dnevu: bila je polna luna, in skozi visoka nezastarta okna je lila v sobo mesečina v mirnih, a velikih valovih. Zazdelo se mi je v prvem hipu, da greje izbo z mlačno toploto. Od okna pri mizi je padal lunin soj naravnost čez gornji del postelje. Ob vzglavju je sedel nekdo in naslanjal glavo ob blazino malone tik moje glave.

Tiho in oprezno sem se dvignil malce ter se zagledal v obraz žene, ki jo je premagala utrujenost, da je sedé za hip zadremala.

Moja mati je bila. A obraz se ji je izpremenil zelo od začetka moje bolezni: lica so bila obledela in izmučena, brada se ji je zaostрила, in v mesečini sem videl jasno, da ji prerezujejo čelo gube. Poprej jih nisem opazil nikdar.

Sloneč na roki sem zrl dolgo v shujšani obraz mamičin. Niti dihati se nisem upal prav, boječ se, da jo predramim in prestrašim... V duši pa mi je vstajala polagoma težka in bolesta misel: „Tvoja bolezen je vrtala čelu materinemu te gube, v skrbi in strahu, da te izgubi, ji je ostarelo lice —“

Šele zdaj sem se zavedal docela, da sem bil bolan. Trudil sem se, da se domislím vse te bolezni, da preračunam, kako dolgo je trajala, koliko noči je prebedela mamica ob moji postelji. A spominjal sem se le, kako sem legel nekega popoldne. V prihodnji noči mi je bilo zelo vroče in v glavi sem čutil pekoče bolečine. Dozdeva se mi, da sem prosil mamico, naj me nese odtod — kam sem hotel, ne pomnim več. Potem pa je legla na moje misli neprodirla noč...

In zdaj, ob tihem, jasnem mesečnem večeru sem se spet prebudil. — V glavi sem čutil še nekaj težkega, v ušesih mi je šumelo, oči so bile trudne, in vse telo me je bolelo, kakor bi bil padel iz visočine na trdo zemljo.

Spoznal sem jasno, da sem bil na pragu med življenjem in večnostjo. A ta večer sem se zbudil k novemu življenju, nov dan mi je zasijal ob tihem večeru.

In prvi obraz, ki ga gledam pred seboj po tem prebujuju, po ti vrnitvi k življenju, je najdražji mi obraz. In glej, govori mi jasno o večerih in nočeh, ki jih je prečela revica v boli in v obupu ob moji postelji. Koliko vzdihov se ji je izvilo iz srca, vse te dolge noči, koliko molitev je pošljala njena duša k Bogu v spravnj dar in v dragoceno odkupnino zame! Koliko solzá so potočile njene oči — od teh solz in od mnogih prečutih noči oslabele in izmučene so se sklenile zdaj — ob tem tihem večeru, ko sem odprl jaz svoje.

Tiho sem sklonil glavo nad njeno roko, počivajočo na odeji. Poljubil sem jo vroče, iz očesa mi je privrela solza ljubezni in hvaležnosti in je kanila na koščeno roko.

„Mamica...“

Planila je pokoncu, kriknila je — takoj se je zrušila spet na stol. Njene roke so se oklenile mojega vratu, pritiskala je obledelo lice k mojemu in je zahtela na glas. Plakala sva skupno — solze veselja, hvaležnosti in ljubezni so bile to.

Okoli naju in tam zunaj v prirodi božji je sanjal tih in miren večer... Težko je pozabiti takih večerov in čestokrat se oživljajo iznova...

Ksaver Meško

slila. Vstalo je življenje — zadnjokrat — in vabilo.

„Kdaj greva, Viktor?“

„V jesen, ko bodo naša polja sanjala lepe sanje, ko bodo travniki orumeneli in ne bo več listja na drevu. — Mati me čaka že štiri leta; kakor otroka svojega te bo sprejela; in sestra — pisala mi je že, naj te pozdravim.“

„Saj je zdaj jesen,“ se je spomnila.

„Le kakšna,“ se je nasmehnila trpko. Videl je njen smehljaj, pa ga ni razumel.

„Prišel sem, Francka, da mi poveš vse; zakaj se me ogiblješ, zakaj mi niti pozdrava ne pošlješ več.“

„Človek se spozabi — ni to greh — in sanja o življenju, ki ga ni in ne more biti.“ Njen glas je bil truden. „Usedil se,“ mu je ponudila stol. „Poglej, koliko knjig sem si prinesla; zdaj čitam vsak večer, mnogo čitam; samo take knjige, ki se v njih zgodba lepo konča. Onih nočem, kjer je preveč žalosti v njih. Knjige morajo biti vesele, polne prešernosti in sreče.“

„Toda, Francka, saj te nisem prišel vprašat, kaj čitaš,“ jo je ustavil. „Prišel sem, da mi poveš, da bom vedel.“

Vznemirila se je in obsedela ob otrocih. Ležali so vznak, Franci se je razgrnil in je stegnil roko nad glavo. Usta je imel na rahlo odprta in dihal je nežno. Morda je sanjal — o materi, mogoče se je razgovarjal z njo. Ivo se je smehljaj kakor ob veseli besedi in Minka je skoro nekam pomislila.

— Snoči je bilo, ko so odhajali spat. Pomislil je Franci, da mame le že dolgo ni.

„Prišla bo,“ je tolažila Francka.

„In če je ne bo?“ je mislila Minka.

„Pa saj sem jaz pri vas. — Ali me nimate nič radi?“

„Radi te imamo,“ se jo je oklenil resni Ivo in Franci in Minka.

„In boš vedno pri nas?“

„Vedno — samo pri vas...“ In nato so ji naštevali, kaj ji bodo vse dali, ko bodo veliki. Ona pa se je smehljala. —

„Tiste Francke ni več. Življenje se je spremenilo, in sanje so splahnele. Kaj je bil greh, če sem sanjala, če sem te ljubila? In ljubila sem te resnično, nisem ti lagala. — Bil pa je greh, ko sem se hotela odtrgati od matere, od otrok. Spominjam se, da sem hrepenela, da jim uidem, da se jim izognem. Bilo mi je nadležno, ko sem se dan za dnem vračala med nje — sem v umazano predmestje in sem mislila, da me edino oni zadržujejo, ko bi rada v življenje. Bil je greh; zdaj ne morem nikamor in — ne grem. Zdaj smo sami — pred njimi so pota odprta, zakaj ne bi vsega tistega, o čemer sem sanjala jaz, živeli oni. — Oni so še mladi — pred njimi je življenje; in kako me radi imajo. Le če-

Joža Lovrenčič:

Bila si sonce...

Bila si sonce in nisem te videl,
da bi rekel v temi: svetloba.

Zdaj te vidim. Iz groba
poganjajo misli in se vežejo

v žareč, žgoč obroč krog srca
in vanj režejo

besedo, eno samo besedo:

Mati.

sar so si izmisliti mogli, so mi obljubili, da mi nakupijo, ko dorastejo... Ivo bo profesor, Minka učiteljica in Franci — Bog ve kaj... Sanje so lepe in upanje je več kot življenje. —

Toda čemu vse to? — Stopila sem na pot in se ne bom vračala; kako bi bila zarja ves dan... Pozabil boš name; in če bi se kdaj spomnil; vem, da ti bo neprijetno...

Poljubil ji je roko in trpek utonil v noč. Ona pa je obsedela ob otrocih in zazdelo se ji je, da je zadnji žarek na večernem nebu zamrl...

Otroci pa so sanjali in Franci se je smehljaj — Bog ve zakaj... Najbrž do bri sestri-mamici...

Mihael Kranjec

Travniki in pašniki

Še danes je v nekaterih krajih v veljavni napačno mišljenje, da je pač treba skrbeti za njive, da pa ni treba skrbeti za travnike in še manj za pašnike. Na njih pač dobi živina toliko paše, kolikor jo zraste. Ako pa je kako leto na travnikih zelo malo sena, je temu pač krivo vreme, nikakor pa ni kriv kmetovalec.

Polagoma pa le prodira tudi v najbolj oddaljene kraje naziranje in prepiranje, da je treba tudi za travnike in za pašnike skrbeti, ker drugače pač ne moremo pričakovati, da nam leto za letom dajejo dosti sena in dobro pašo. Medtem ko so še pred kratkim časom nekako mislili, da je potrata gnojiti travnikom, da gnoj spada le na njivo, danes le še težko dobimo kmeta, ki bi tako mislil.

V mišljenje je torej že prodrlo prepričanje, da je treba tudi za travnike in pašnike skrbeti in da je treba tudi travnikom ter pašnikom gnojiti. Toda od mišljenja do dejanja je včasih še precej težavna pot.

Najboljši pašniki so navadno oni, ako jih moremo po preteku nekaj let spreminiti v travnik. Ako neko parcelo izkoriščamo vedno kot pašnik, trpi polagoma ruša na pašniku, še posebno, ako je bilo paše malo in je bil pašnik zelo na golo popašen.

Ker pašne živali pašnik dobro prehodijo in nekako potepajo pašna tla, na takem tlu izhlapeva tudi mnogo več talne vlage kakor pa na rahlem travniškem tlu. Posledica tega pa je, da moremo opazovati na pašnikih, da je vročina nekako izžgala travniško rušo, posebno še takrat, ako je zaporedoma več sušnih let. V takih suhih letih trpijo mnogo manj travniki kot pa pašniki.

Nekak znak za to, da je trava na pašniku preveč popašena in da to že škoduje travni in pašniku, imamo v tem, da na takih pašnikih raste vedno več in več marjetic.

Za pravilno gospodarstvo na pašnikih je velikega pomena, ako uredimo pašo tako, da se živali ne pasejo naenkrat kar po celem pašniku. Ako le malo moremo, razdelimo pašnik s pregrajo na več oddelkov. Vsak teh oddelkov pa naj bo tako velik, da se živali na njem ne pasejo dalje kakor pa približno po en teden. Tako pride živina vsak teden na nov oddelek pašnika.

PRVA PAŠA SPOMLADI

Sicer navadno ne ženemo v vigredi živine prepozno na pašo, ker nam pač že primanjkuje krme v hlevu in komaj čakamo, da trava toliko doraste, da moremo živino spustiti na pašo. Kjer pa bi le predolgo čakali s pašo in bi trava že preveč zrastle, bi škodovali samim sebi. Ko je namreč trava na pašniku še mala, vsebuje taka trava največ dragocenih beljakovinskih snovi. Pozneje vsebuje pašna trava vedno manj beljakovinskih snovi, pa vedno več razmeroma slabo prebavljivih vlaken. Zato moramo v vigredi spustiti živino čimprej na pašo.

Ako pridejo živali zgodaj na pašo, popasejo vedno znova mlade travne rastline, ki vsebujejo največ lahko prebavljivih beljakovinskih snovi, katere potrebujejo zlasti mlade živali in pa molzne krave. Že to samo na sebi je vzrok, da krave v vigredi vedno pridobijo na mleku, ko pridejo na pašo. Ako imamo pašnik urejen tako, da na njem dobijo živali vedno znova zadosti mlade paše, bodo živali najdalje časa tudi obdržale veliko mlečnost.

Seveda pa moramo v vigredi, ko gredo živali na pašo, paziti, da živalim ta paša ne bo škodovala. Ako ne bi živali na pašo primerno pripravili in bi jih kar naenkrat prenehali krmiti v hlevu ter bi jih spustili na pašo, se bo zelo verjetno zgodilo, da bodo živali dobile drisko. — Le malo izkušen živinorejcev pa ve, kako more driska škodovati živalim, ko kar naenkrat izgubijo molzne živali na mleku in mlade živali na teži. Šele po dolgem času se nam nato posreči, da po primerni krmi dobijo krave spet prejšnjo količino mleka in da mlade živali dobijo spet prejšnjo težo.

Driska preperečuje namreč, da bi mogle živali popolnoma izrabit krmo, ra-

zen tega pa vpliva ta bolezen prebavit tudi slabo na kakovost mleka.

Vsem tem nevšečnostim pa se izognemo, ako polagamo živalim, predno gredo na pašo, nekaj starega sena, slame ali kake druge suhe krme. V splošnem pa moramo še enkrat ponoviti ono staro in splošno znano, pa še vedno premalo upošteevano pravilo, da prehod s suhe na zeleno krmo ne sme biti prehitel. Le polagoma moramo od suhega krmiljenja na zeleno krmiljenje, pa čisto vseeno, ali polagamo živalim zeleno krmo v hlevu, ali pa gredo živali na pašo. Ako namreč ni nobenega prehoda od suhega krmiljenja na zeleno krmiljenje, je verjetnost, pa tudi nevarnost velika, da bo večina živali obolela na driski, kar vse nam bo povzročilo seveda veliko gospodarsko škodo.

GNOJIMO TRAVNIKOM . . .

S košnjo odvezemo leto za letom travnikom velike količine hranilnih snovi. Te hranilne snovi so travniške rastline črpale iz zemlje in je zato razumljivo, da je v zemlji leto za letom manj hranilnih snovi. Sicer se nekaj hranilnih snovi v zemlji neprestano tvori, ko razpadajo tam rudninske snovi in pa vsled delovanja neštevilnih izredno malih živih bitij, ki v zemlji neprestano na en ali drug način pomnožujejo rastlinske hranilne snovi. Toda s košnjo odvezemo toliko hranilnih snovi, da jih niti razpadanje rudninskih snovi niti delovanje malih živih bitij v zemlji ne more nadomestiti.

Zato moramo hranilne snovi travnikom dodajati z gnojenjem. Skoraj v vsakem travniškem tlu manjka predvsem fosfor. Za to je pa fosforno gnojilo tudi ono, na katerega predvsem mislimo, kadar govorimo o gnojenju travnikov. Vendar pa bi bilo gnojenje le enostransko in zato nepravilno, ako bi travnikom gnojili le samo s fosfornimi gnojili, zato moramo misliti tudi na gnojenje s kalijem in pa z dušikom.

Gnojnica in tudi hlevski gnoj vsebujeja fosfor le v zelo mali količini. Malo več je v gnojnici in gnoju kalija in du-

šika, toda za pravilno in zadostno gnojenje še vedno premalo. Zato pa tudi izključno gnojenje samo z gnojnico in s hlevskim gnojem ne zadošča. Gnojenje je šele takrat popolno in pravilno, ako manjkajoče snovi dodajamo še v obliki umetnih gnojil.

Ako gnojimo travnikom z umetnimi gnojili, bomo trosili tele količine umetnih gnojil:

Fosforna gnojila: 200 do 300 kg superfosfata ali 230 do 350 kg Thomasove moke ali 200 do 250 kg razklejene kostne moke.

Kalijeva gnojila: 100 do 200 kg 40%-ne kalijeve soli.

Dušična gnojila: 150 do 300 kg natronovega solitra ali 100 do 200 kg apnenega dušika.

Travnikom gnojimo jeseni ali pa zgodaj v vigredi. Sedaj je še čas za gnojenje travnikov in vse do konca marca, tudi še v začetku aprila.

. . . PA TUDI PAŠNIKOM!

Podobno, kakor gnojimo travnikom, gnojimo tudi pašnikom in to v jeseni ali pa zgodaj spomladi. Trosimo pa:

Dušična gnojila: 150 do 350 apnenega dušika.

Fosforna gnojila: 200 do 350 kg superfosfata.

Kalijeva gnojila: 200 do 250 kg 40%-tne kalijeve soli.

Pašnikom zelo koristi in popašene površine zelo hitro spet porastejo, ako vedno sproti popašeno površino pognojimo s 100 do 150 kg apnenamonijskega solitra. To količino pa ne potrosimo naenkrat, ampak v obrokkih skozi celo poletno pašno dobo. Pri tem pa moramo paziti na to, da je mogoče trositi ta umetni gnoj le takrat, ako imamo pašnik predeljen v več delov. Za živali bi bilo namreč zelo škodljivo, ako bi prišle takoj na pašo na oni del pašnika, ki smo ga malo prej pognojili z amonijskim solitrom. Ako ta gnoj trosimo, na ta del pašnika nekaj časa ne smemo spustiti živali.

Ako bomo skrbeli po prednjih navodilih za travnike in pašnike, nam bodo ti dajali vedno več sena in paše in bomo mogli na isti travniški in pašni površini prerediti boljše pa tudi večje številke živine, kot pa nam je bilo to mogoče do sedaj.

Gospodinjsko delo v marcu

Pravijo, da sv. Jedert 17. marca prinese že prvo rosico, po drugih krajih pa zopet pravijo, da prinese lopato in motiko. Pa naj bo že kakor hoče, res je, da se naenkrat obrne vse delo na zunaj. Novo delo, novo veselje pmladi že stoji pred nami. Bog daj, da bi vse naše delo bilo blagoslovljeno, ker prav v časih krize je vsak pridobitek žene k splošnemu gospodarstvu velikega pomena.

Po starem kmetiskem pravilu naj bi se to delo pričelo že v februarju. V stari knjigi sem čitala, da naj na sv. Matija dan, t. j. 24. februarja, gospodinja posadi debeli fižol. Tega seveda ne smemo dobesedno vzeti, pač pa tako, da naj še to delo res kmalu izvrši. Izkušeni ljudje pravijo, da se s tem pride črnim ušem pri fižolu v okom.

Ponekod imajo navado, da fižol pušče skaliti že doma v posodi. To pa naj bi se zgodilo le tam, kjer spomladansko sonce šele zelo pozno pride do moči. V splošnem pa je zgodnje sajenje fižola že od nekdanj zelo praktično. Stara kmečka navada je tudi, vsaj v mojem domačem kraju, da mora biti krompir do velike noči posajen. To seveda ne bo mogoče tedaj, kadar je velika noč zelo zgodaj. Na ta način imamo vsaj prva navodila in zahtevke po gospodinjskem delu za pomladno ureditev njive.

Prav tako pa je potrebno tudi, da pripravimo vse potrebno na domačem vrtu. Ako ni bila zemlja že v jeseni prekopana, je treba to storiti spomladi, da se rast na vrtu ne ovira. Spinača naj bi prišla že prav zgodaj v zemljo. Kmalu nato pa tudi čebulček, ki pa v težki in mokri zemlji nikoli ne uspeva. Vsa kuhinjska zelenjad, ki jo sejemo, pride prav kmalu na vrsto, da imamo potem čimprej kar koristi od vrta. Navadno dobimo za solato, kolerabice, zelje in ohrovt sadike pri vrtnarju, v bližini mesta, prav pogosto tudi na trgu, vendar

GOSPODARSKE VESTI

SVETOVNI PRIDELEK KRUSNIH ŽITARIC

Po najnovejših podatkih poljedelškega ministrstva je svetovni pridelek krušnih žitaric v letu 1948 bil 215 milijonov ton, to je za 10% več kot 1947 in za spoznanje več kot povprečje 1935—1939.

Pšenice so pridelali 2.260 milijonov hl (2.030 milijonov hl leta 1947); rži 595 milijonov hl (1947 525 milijonov hl).

Povečanje pridelka gre v glavnem na rovaš znatnemu povečanju površine žitnih kultur v Združenih državah.

Pridelek Sovjetske zveze in Evrope pa je bil manjši kot pred vojno. Pred vojno so v Sovjetski zvezi pridelali okoli 434 milijonov hl pšenice in 309,8 milijonov hl rži, leta 1948 pa 358,8 milijonov hl pšenice in 323,8 milijonov hl rži.

Združene države pa so lani pridelale 450,8 milijonov hl pšenice in 2,1 milijonov hl rži.

Prvedno povprečje je bilo 265,3 milijonov hl pšenice in 15,8 milijonov hl rži.

V Aziji je dosegel pridelek pšenice lani 567,7 milijonov hl, kar je nekaj manj kot je bilo predvideno.

V Afriki pa je pšenična letina lani dosegla 51,8 milijonov hl, kar je nekaj več kot povprečje.

Pšenični pridelek Južne Amerike pa cenijo na 87,5 milijonov hl. SDWB

CENE ŽIVLJENJSKIH POTREBŠČIN V ZDRUŽENIH DRŽAVAH

Prejšnji mesec so v Združenih državah začele nenadoma padati cene življenjskih potrebščin. Nekateri gospodarstveniki so se bali, da utegne imeti ta padeč resnejše posledice. Po zadnjih poročilih pa so se cene osnovnih življenjskih potrebščin kakor pšenice, koruze in mesa dvignile na višino, ki so jo imele meseca februarja pred padcem. — SDWB

DOHODEK IN DAVKI V ZDRUŽENIH DRŽAVAH

Zasebni dohodek je dosegel v Združenih državah leta 1948 rekordno številko 213.600.000.000 dolarjev, kar je za 18.400.000.000 dolarjev več kot 1947 in za 35.546.000.000 dolarjev več kot 1946. Trgovinsko ministrstvo je pri objavi teh številki navedlo, da odpade od tega poviška 12.200.000.000 dolarjev na plače in mezde, ki so poskočile skupno na 132.300.000.000 dolarjev. Tudi fiskalni dohodek se je kljub zmanjšanju davka na dohodek zvišal. Po poročilu finančnega ministrstva so davčna oblastva prejela 42.302.860.000 dolarjev, kar je za skoraj 3 milijarde dolarjev več kot leta 1947. — USIS

Skupen znesek nakazil, ki jih je v tednu, ki je končal 10. marca, izdala Uprava za gospodarsko sodelovanje, znaša 33.106.000 dolarjev. Od tega zneska so določili približno 24.495.000 dolarjev v industrijske svrhe, ostanek pa za živila in poljedelske stroje ter potrebščine. Po raznih odbitkih evropskim državam in Kitajski se je gori navedeni znesek skrčil na čistih 4.327.000 dolarjev. Skupna vsota nakazil Uprave za gospodarsko sodelovanje za evropske države, Kitajsko in Korejo je znašala 10. marca 4.780.745.000 dolarjev. — SDWB

Posledica vojne je vedno pomanjkanje raznih življenjskih potrebščin in posledica pomanjkanja življenjskih potrebščin so raznovrstne nakaznice. Ker vsi iz lastne skušnje poznamo neprijetnosti teh nakaznic, komaj čakamo, kdaj pride čas, ko bomo vse življenjske potrebščine mogli nabaviti brez nakaznic.

Polagoma le prihaja ta čas in Luksemburška je prva država v Evropi, kjer ni več nikakih nakaznic.

Luksemburška je uknila v prejšnjem mesecu nakaznice za kruh in maslo, s tem pa tudi vsako racioniranje živil in vseh življenjskih potrebščin.

Ukinitev nakaznic za kruh in maslo pa je povzročila zvišanje cene kruhu za 12,5%, nasprotno pa se je za toliko znižala cena maslu.

Masaža goveda

Neka angleška tvrdka je dala v prodajo novo krtačo za čiščenje živine. Ta krtača sestoji iz obokane gumijaste podlage z jeklenimi ščetinami, ki je vdelana v lesen obod z ročajem, iz katerega pa jo je mogoče popolnoma potegniti. Na ta način je mogoče sterilizirati gumijasti del s ščetinami v vroči pari, ne da bi pri tem poškodovali leseni ročaj. Vzorca, katere so že preizkusili so našli velik odmev med živinorejci, med katerim se zdi ta krtača čista in priročna. Razen tega pa delujejo ščetine, ki so na gumijasti podlagi, kakor masaža.

Kulturni pregled:

„Uvod v zgodovino znanosti“

NOVO POMEMBNO DELO IZ ZGODOVINE ZNANOSTI dr. GEORGE-ja SARTON-a

(Piše Waldemar Kaempfferd)

Kako pišemo zgodovino? Razen redkih izjem naših prednikov, bi bila velika večina učenjakov skoro do prvih let 19. stoletja odgovorila na to vprašanje, da je zgodovina nujno nič več in nič manj kot kronika dogodkov. Vzroki teh dogodkov pa so plavali nekje v negotovosti. Največ pozornosti so posvečali nastopom in padcem te ali one vladarske rodovine, vojaški zmagi oziroma porazu te ali one države, temu ali onemu poveljniku, tej ali oni stranki. Pravi pa, da je Abraham Lincoln v drugi polovici 18. stoletja dejal: „Nisem jaz ustvaril dogodkov, temveč dogodki mene.“ Ta modri rek je verjetno starejši od Lincolna. Osvetljuje nam pot zgodovinarjev k filozofski težnji vsaj od časov Augusta Compte-ja dalje, to je od časov misleca, ki je skoval besedo „sociologija“ in ki je razumel, da zgodovina katere koli stvari ni nič drugega kot poseben pogled na splošno zgodovino človeške omike.

Ni samo goli slučaj, če so slikarji pred reformacijo slikali večinoma slike iz svetopisemskih zgodb in da so po reformaciji flamski in holandski trgovci pred svetimi podobami dajali prednost podobam iz vsakdanjega življenja, njihovim lastnim portretom in portretom njihovih družin. Prav tako sta bili veda o utežih in merah ter uvedba arabskih številki posledici trgovskih potreb. Geometrija je nastala zaradi potreb starih arhitektov in inženirjev. In enako se ni čisto slučajno zgodilo, da je bil Galileo Galilei učitelj vojaške znanosti, da so v 18. stoletju sistematično poučevali naravoslovne vede — razen medicine samo v topničarskih šolah, od katerih je ena dala tudi Napoleona, in da še danes razlikujemo tehniko v civilnem in vojaškem življenju. Z drugimi besedami so se Compte in ostali, recimo „socialni filozofi“ ali „filozofi družbe“ dobro zavedali, da so umetniki in znanstveniki predstavljali in še danes predstavljajo težnje tistih časov in tiste družbe, v kateri žive. Te težnje so bile najrazličnejše: od želje, da bi se človek povzpela v nebo, pa do hotenja, kako bi izumil stroj za letenje.

Pisec knjige, o kateri bomo govorili, je dr. George Sarton. Ko je bil še študent kemije in matematike na univerzi v Gehentu, sta ga silno prevzela delo in miselnost Augusta Compte-ja in njegove šole. Odločil se je, da posveti svoje življenje študiju kulturnega in tehničnega razvoja znanosti od najstarejših časov pa do današnjih dni. Znano je, da je bila analiza znanstvenega napredka, ki jo je spisal Auguste Compte, zaradi nezadostnega razpoložljivega gradiva relativno pomanjkljiva in pusta. Toda možje, kot je Ernst Mach, ki je eden izmed ustanoviteljev „logičnega pozitivizma“, so pokazali, kaj bi bilo mogoče storiti z zgodovino znanosti, če bi temeljila na zgodovinsko filozofskih zaključkih. Poleg tega je matematik Henry Poincaré izdelal filozofsko razlago fizičnih problemov, ki jo še danes lahko štejemo med umetnine. Zelo učeni Paul Tannery pa je skušal napisati zgodovino znanosti, ki je bila zelo slična zgodovini, kot si jo je zamislil naš avtor George Sarton. Sarton se je v svojem delu po eni strani ponovno naslanjal na Compte-jevo izročilo, po drugi strani pa ga dopolnjuje in dovršuje.

Tako n. pr. po eni strani priznava, da ustvarjajo velika znanstvena odkritja veliki možje, po drugi strani pa se zaveda, da daje značaj raziskovanju teh velikih mož kulturni vpliv, ki se ga čisto niti sami ne zavedajo. Zaradi tega stališča pripisuje dr. Sarton teologiji, umetnosti, jezikoslovju, zemljepisu, politiki, trgovskim navadam, rokodelskim tradicijam in socialnim spremembam isto važnost kot tehničnim poizkusom fizikov, kemikov in astronomov. To nam pojasnjuje, zakaj ima to, kar on skromno imenuje „uvod v zgodovino znanosti“ v prvi knjigi sledeči podnaslov: „Od Homerja do Omarja Khayyama“. V obeh zvezkih tretje knjige, o kateri tu govorimo in ki privedeta „Uvod“ do konca 14. stoletja, omogo-

čata pesnika Dante in Petrarca, da dr. Sarton naslika življenje in mišljenje onih časov, ko je bila znanost še v povojih. Toda treba je upoštevati, da imamo o tem zelo skromne podrobne podatke. Dante in Petrarca sta bila največja kulturna velikana tistih časov. Tudi dr. Sarton sam kulturo dobro pozna in je „humanist“. Zgodovinar njegove vrste mora nujno, če hoče razumeti današnjo „tehnično“ kulturo, upoštevati dejstvo, da današnja delavka nosi nogavice nylon, kar je v gotovem smislu združeno, n. pr. z razvojem letala, ki so hitrejša od zvoka. Kdor zavzame tako stališče, temu se Divina Commedia ne zdi samo krasna pesnitev, temveč tudi kulturno vodilo, kateremu mora zgodovinar, ki se zanima za razvoj znanosti, na podlagi svojega kulturnega in humanističnega obzorja pripisovati največjo važnost. Ker Sarton izhaja prav iz tega humanističnega stališča, lahko razdelimo njegovo zgodovino znanosti v zgodovinska obdobja in ne v poglavja, ki bi se nanašala na različne države ali različne skupine držav in prav zaradi tega je njegova zgodovina skladna zgradba in ne skrupulacelo.

Naš znanstveni zgodovinar nam pojasnjuje, da je imel pri postavljanju osnov za svoj „Uvod v zgodovino znanosti“ pred očmi štiri osnovne kriterije: prvič, zamisel o enotnosti narave; drugič, človečnost znanosti — ali pojem znanosti kot odsev narave, ki ga je obdelal človeški duh; tretjič, ogromno važnost vzhodne miselnosti; četrtič, najvišjo potrebo strpnosti in medsebojnega razumevanja na svetu.

V drugi in tretji knjigi „Uvoda v zgodovino znanosti“, ki tu o njih govorimo in ki nas privedeta, kot že rečeno, do renesanse, se Sarton ne omejuje pri svojem študiju samo na Evropo, temveč razširi svoje kulturno potovanje tudi po Aziji in Afriki. Znanost namreč za učenjaka s harvardske univerze ni narodnostna, pač pa svetovna. Zato ne razlikuje znanstvenih razvojov na vzhodu in zahodu. Lahko celo rečemo, da je tako podčrtal ogromni dolg, ki ga Evropa dolguje Srednjemu vzhodu, kot še nihče drugi. Celo znanstveniki, ki imajo vsaj malo pojma o tem, koliko je Orijent prispeval k matematičnim, kemičnim in astronomskim vedam, se čisto ne zavedajo, da so takrat, ko so Mavri dali Evropi globoko čutiti svoj vpliv in je prevladovala arabska kultura, na Angleškem in v Nemčiji tisti redki ljudje, ki bi jih lahko imenovali učenjake, še vedno imeli prve tri Euklidove knjige za višek matematike. Takrat so se

Tehnični pregled:

Napredek v gradnji letal

Precejšnje začudenje je povzročilo v Veliki Britaniji sporočilo, da se je lovsko letalo tipa „Gloster meteor“ povzpelo 12 km visoko v 7 in pol minutah s povprečnim vzponom 96 km na uro.

Letalo, ki je to doseglo, je bilo poizkusno, opremljeno z dvema motorjema Beryl na reakcijski pogon, namesto z običajnima motorjema na reakcijski pogon tipa Rolls Royce Derwents. Pilot je bil neki Poljak, ki je preizkuševalni pilot družbe Gloster, kateri pa noče povedati svojega imena, ker se boji represalij nad svojo rodbino.

Podrobnosti vzpona so naslednje: čas za dvig v višino 3,2 km — 1 minuta; do višine 4,8 km — poldruga minuta; čas dviga v višino 8 km — 3 minute; in končno čas za doseg višine 12 km — 7 in pol minut.

Vzpon se je zvršil iz morske gladine do višine 40.000 čevljev, to je 12.200 metrov. Iz gornjih številk razvidite, da je pričetna hitrost vzpona za čas prve poldruga minute znašala 52.80 m na sekundo ali 3.170 m na minuto. V drugi poldrugi minuti je ta hitrost vzpona znašala 39 m na sekundo ali 2.377 m na minuto. Za tem pa je hitrost vzpona

že dvigale velike univerze v Španiji Mavrov. Bogataši v Toledu in Salamanci pa so se kot dobri mohamedanci vsak dan kopalji v blestečih marmornatih kopaljših.

Pri gradnji temeljev za svoje delo se slavni zgodovinar s harvardske univerze ni zadovoljil s spisi svojih prednikov, temveč se je poglobil neposredno v originalne vire. Zato pa se je moral poleg glavnih evropskih jezikov ter latinščine in grščine, ki ju že dobro zna, naučiti tudi arabščino, sanskrt, kitajščino, japonsščino in pol ducata azijskih jezikov. Njegova analiza znanstvenih likov, velikih učenjakov Vzhoda in Zahoda temelji — v kolikor je bilo mogoče — na originalnih virih, ne pa na razlagah teh virov. V tem pogledu je edini znanstveni zgodovinar, ki ga lahko stavimo skupno v vrsto s Sartonom, Paul Tannery.

Sestava novih dveh zvezkov „Uvoda v zgodovino znanosti“ je morala biti posebno težavna. Zato nam je lahko razumljivo, zakaj je zanjo pisec porabil 27 let. Dr. Sarton noče biti zgodovinar srednjega veka. Vsekakor pa je zelo verjetno, da bodo strokovnjaki za to sorazmerno mračno dobo zgodovine, v kateri je baklo kulture vzdrževala le peščica menihov, ki so edini razumeli važnost dediščine antičnih vzhodnih, grških in latinskih filozofov, v veliki večini primerov soglašali z njegovimi razlagami. Štirideset let premišljevanja je dovedlo dr. Sartona samo do konca 14. stoletja. Treba bi bilo še nadaljnjih sto let, da bi bila naloga, ki si jo je nadel v mladosti, dokončana. Pomislite: prvi zvezek, ki je posvečen znanosti od Homerja do Omarja Khayyama, ima samo 539 strani. (Omar Khayam je slovel v 11. stoletju.) 12. in 13. stoletje sta skupno zahtevali 1251 strani, 14. stoletje pa je samo na 2154 straneh. Ti podatki se lahko zde komu površni in otročji. Toda dajejo nam jasen pojem o naraščajoči naglici, s katero je znanost napredovala na svoji poti.

V 16., 17., 18. in 19. stoletju so si sledila odkritja v vedno večjem številu. Bolj ko prodirate naprej, težje je opisati napredek znanosti na enoten način. Za razlago vsega, kar se je zgodilo od 15. stoletja do danes, bi verjetno porabili po metodi dr. Sartona okrog 50.000 strani, ne da bi pri tem upoštevali ogromni čas, ki bi ga potrebovali za dovršitev take naloge. Mislim, da bi bilo bolj točno, ako rečemo, da ne bo tako obširna in vestna zgodovina, kot je dr. Sartonova, nikdar dokončana. Čeprav delo ni dokončano — in morda tega nikdar ne bomo mogli reči — sta ta dva zvezka gotovo spomenik učenosti in razumevanja, iz katerega bodo lahko zajemali s polnimi rokami in velikim zupanjem vsi oni, ki bodo smatrali zgodovino — katero koli njeno posebno pango, ali zgodovino katerega koli človekovega dejanja kot del zgodovine človeške omike.

padla ter je za ostali čas dvigovanja znašala nekaj več kot 53,5 km na uro. Tako je letalo porabilo za vzpon iz višine 7.924 m v višino 12.200 m po 1 sekundo za vsakih 15 m.

Glejte na te številke, kakor že hočete, krepke so kljub temu. Če jih primerjamo s številkami pričetnega vzpona letala tipa Spitfire, ki se lahko vzpne 1.488 m visoko v 1 minuti, vidimo, da to ni niti polovica zmogljivosti zgornjega letala. Tudi če primerjamo zgornje čase z istim letalom, toda opremljenim z običajnimi motorji, to je s standardnim letalom Meteor, ki ni noben zapravljivec časa pri vzpenjanju, znaša čas, ki ga je prihranilo naše letalo pri vzponu v višino 12.200 m, 4 minute. Običajno letalo Meteor porabi za to višino namreč 11 in pol minute.

K temu pa je treba pripomniti, da sta to zmogla dva navadna motorja znamke Beryl, ki pa nista nikakor britanska zadnja in najmočnejša motorja.

Zato menijo strokovnjaki, da ni več daleč dan, ko bodo standardna britanska lovka letala, ki bodo uporabljala močnejše motorje, lahko dosegala za zdaj na videz pravljčni čas vzpona poizku-

snega ameriškega raketnega letala tipa Bell X. S. I., ki se je pred kratkim povzpelo v 200 sekundah v višino 7.010 m, to je 70 m na sekundo. Pripomniti pa je treba, da ima to raketno letalo goriva le za čas 2 in pol minut, dočim lahko Meteor ostane v zraku do 2 ur.

Važnosti tega napredka v hitrosti vzpona ni mogoče pretiravati, ker je od nje odvisna vojaška uspešnost modernih obrambnih lovskih letal.

Lahko pričakujemo, da letijo nova krkela bombnikov na reakcijski pogon, ki jih že gradijo v mnogih državah, s povprečno hitrostjo 920 km na uro v višini kakšnih 12.200 m. Že prav posebej za Britanijo, pa tudi za vse evropske države ter za pomorske meje velikih kontinentov pomeni to, da se čas, ki je na razpolago za alarm, približuje nevarno času, ki ga potrebujejo prestresni lovci, da lahko zavzamejo položaj, potreben za borbo.

Naj vam damo le ta zgled: če predpostavljamo, da porabi popolnoma oboroženo in opremljeno standardno letalo Meteor 1 minuto za alarm in start, pol minute za vzlet ter 11 in pol minut za vzpon, potem mine celih 13 minut, preden se lahko letalo pojavi v višini 12.200 m. Če pridamo k temu še 2 minuti, ki jih bo letalo prav gotovo porabilo, da bo našlo sovražnika in se bo pripravilo na borbo, potem mine celih 15 minut med alarmom in trenutkom, ko je obramba pripravljena. V tem času pa je krkela bombnikov, ki leti s hitrostjo 960 km/h, preletelo v teh 15 minutah še 240 km. To torej pomeni, da mora ločiti obrambo in napadalne bombarske sisteme vsaj 240 km daleč od obale, ali pa bo obramba prisiljena, da se zateče k zapravljenemu in skrajno nepraktičnemu sistemu, da postavi stalne letalske patrolje ob vseh taktičnih dostopih do glavnih ciljev. Prihraniti samo eno minuto pri vzponu, pomeni torej prihraniti 16 km na širini, ki mora ločiti obrambo in napadne bombnike ob času alarma. Prihraniti 4 minute, kakor je to bil primer z našim letalom Beryl Meteor, pomeni prihraniti že 56 km.

To pa lahko pomeni tudi razliko med dobiti ali izgubiti bitko — ali celo vso vojno. Če pa razmišljamo to v zvezi z atomsko bombo, nam bo pomembnost hitrosti vzpona postala še bolj jasna. Jasno je, da bo vsaka obramba skušala zbiti vsako letalo z atomsko bombo, še preden bi doseglo obalo. Pri hitrosti modernih bombnikov pa bi lahko razliko med uspehom in neuspehom merili v sekundah vzpona, med katerimi so ti-soči življenj na kocki.

Uspeh našega poizkusnega letala Beryl Meteor pri vzponu je jasno šele pričetek radikalnih izboljševanj v hitrosti vzpona.

Pomožni raketni pogon je brez dvoma poseben način, h kateremu se lahko zatečemo — toda že redni razvoj motorjev na reakcijski pogon lahko mnogo pripomore k zaželenemu cilju. Ko bomo zgradili stroje na reakcijski pogon, ki bodo proizvajali 10.000 funtov (4.536 kg) izpušne sile (k temu naj pripomnimo, da dosega ta izpušna sila motorja Dery na morski gladini 1.814 kg, to je le za 158 kg več kot pa pri standardnem motorju Deronents), kar ne more biti tako daleč, potem bomo videli lovce, ki se bodo vzdigovali navpično navzgor.

Misleča ura

Ljudem se mnogokrat zgodi, da pozabijo na marsikatero dolžnost prav takrat, ko bi jo morali izvršiti. Toda misleča ura, ki deluje na električni pogon, ne pozna te človeške slabosti in vrši z lahkoto in točnostjo številne opravke, na katere ljudje posebno radi pozabljajo.

Misleča ura, ki jo je izdelala neka londonska tvrdka, bo razstavljena meseca maja na velesejmu britanske industrije. Ta ura stori vse, kar od nje zahtevate. Če n. pr. kdo želi poslušati kak radijski program ob določeni uri, zadoštuje, da ima uro za naravnanje radia in ta zvesta služabnica sama odpre in naravna sprejemnik na zaželeno radijsko postajo. Pravtako marsikdo zaspi in pozabi ugasniti luč. Dovolj je, da si nabavi mislečo uro in ta že skrbi, da se luč ugasne.

Izpod domače lipe

PODLJUBELJ

Naša vas je bila svojčas bolj znana. Saj so še pred nedavnim ob ljubeljskem potoku ropotala kladiva („hamri“), ki so obdelavala predvsem svinec. „Loiblhammer“ se je zvala vas ob zgornji soteski ljubeljskega potoka, katero pa so zasuli pred več sto leti plazovi z gore Zingarce.

Še danes je Podljubelj vas delavcev, ki pa večinoma gredo na delo v borovljski „verk“, ker doma nimamo več tovarn. Kjer pa so delavci, tam so tudi trgovci in rokodelci. Tako imamo na vasi trgovino, pekarno, mesarijo in seveda tudi gostilno, da včasih ugasimo svojo žejo, ako smo „suhi kot goba“ ali pa, če nas vabijo na ples in zabavo.

Podgora, ki tudi spada v našo župnijo, pa deloma skrbi s svojimi večjimi in manjšimi kmeti za vsakdanji kruh. Skupno s Podgoro šteje naša župnija približno 900 duš. Nikakor pa ni čudno, da število prebivalstva pada; saj morajo mizarji napraviti več mrtvaških krst kot pa zibelk. Lani, kakor so nam povedali č. g. župnik v cerkvi, je bilo 8 smrtnih slučajev in le 6 porodov. Poroke so bile 4. Letos, akoravno je bil dolg predpust, še ni bilo nobene poroke, smrtnih slučajev pa že več. Tako se je ponesrečil Janez Kropiunik, drvar pri Voigtovi gosposki, pri spravljanju hlovdov z Grlovca v sotesko ljubeljskega potoka. Ni čuda, da vedno in vedno zahteva to težko in nevarno delo v strminah in grapah naših gor svoje žrtve.

S pomočjo kn.-škofijske zbornice so č. g. župnik popravili svoje stanovanje — župnišče (ali farovž, kakor pravimo v navadni govorici). G. župnik bi tudi radi videli, da bi dobila župnijska (farna) cerkev novo streho, katera že zelo kliče po obnovi. Kaj bi bilo, če bi mi vsi: delavci, trgovci, rokodelci in kmetje nekaj „skup vrgli“, pa bi bilo potreben denar kmalo zbran?! Včasih pa koj znamo „skup vreči“, toda ta denar le zapravimo za stvari, ki so v večji množini le škodljive. Zato pa se enkrat zresniro in popravimo svojo župnijsko cerkev, da bo nam in vsem, ki pridejo tod mimo, v veselje.

DJEKŠE

Če hodiš z 1200 m visoko ležečih sončnih Djekš v Vovbre, rabiš poldrugo uro. Če pa hodiš iz Vovber na Djekše, pa ne prideš v poldrugi uri, ampak rabiš dve uri. Če hodiš bolj počasi, potrebuješ celo dve uri in pol. Zgodilo se je tudi, da nas je prišla obiskat neka priletna žena

in je hodila iz Vovber na Djekše štiri ure.

Ko hodiš po cesti iz Vovber na Djekše, cesta večkrat prečka potok. Ko prideš do zadnjega, šmonovega mostu, si misliš, da ti kmetje izven gozda na desni strani že spadajo pod Djekše. Toda motiš se. Te kmetije pripadajo še vovbrški župniji. Vovbrška župnija je pač mnogo starejša kakor dješka in se zato razprostira tako visoko gori na Svinjo planino. Tukaj je kmet Prohart, višje gori Zomernik in Ladnik, bližje ceste strmi Topec. Prvi kmet v dješki župniji z vovbrške strani je Grubelnik.

Tudi Grubelnik je poprej pripadal Vovbram. A podobno kakor ostali, prej naštetih posestniki, ima tudi Grubelnik mnogo bližje na Djekše kakor pa v Vovbre. Zato ga je že pred desetletji škofijstvo prestavilo v dješko župnijo.

Tukaj pri Grubelniku je umrla konec januarja nad 80 let stara Neža Hubovnik. Ležala je že več let hroma v postelji. Z vzglednim potrpljenjem in z dobro voljo je prenašala svojo bolezen. Smrt jo je rešila trpljenja na tem svetu. Naj ji sveti večna luč!

Zadnji teden pa smo pokopali Slamanika, po domače Kobilčnika. Bolehal je že 8 let. Pred enajstimi meseci mu je umrla žena, ki še ni bila stara 50 let. Gotovo je njena prezgodnja smrt pospešila tudi njegovo. Kako je žaloval, sam tako težko bolan, ob smrti svoje blage žene! Sedaj pa je smrt tudi njega rešila trpljenja. Dopolnil je 65 let. Naj počiva v miru!

LOČE OB BAŠKEM JEZERU

Zima gre proti kraju, srečno smo jo prestali, ker ni bila huda, samo ta ljudska bolezen, gripa, nas je malo obiskala, pa smo dro imeli naše dobro zdravilo „strdeno“. Ta pijača mora biti silno dobra, ker pomaga vsem.

Ta pust smo dobro opravili, vreme ni bilo slabo, samo sedaj na vigred se pričenjajo nevihte. Ker pride iz naših jarkov veliko vode, ki uničuje naša pota in stezice, najbolj pa naše elektrarne („Kronika“ jih še ni omenila), ki proizvajajo večkrat temen tok, moramo pač imeti vedno pri roki petrolejke, da vidimo prebirati našo „Kroniko“, s katero smo zadovoljni, ker je pestra. Dasiravno so naše elektrarne moderno izdelane, vendar ne obratujejo same, posebno tedaj ne, če se njenim strežnikom sanja o „majželnih“, klobasah in o dobri medeni pijači.

Ženili se v pustu nismo, dasiravno bi

imeli več takih kandidatov, toda zaplesali smo pri Hoju, o katerem zlobni jeziki govorijo, da prodaja tudi vodo, pa vse to ni res, ker smo na lastne oči lahko videli, kako hitro so bili gostje „pustni“ in židane volje pri njegovi kapljici.

Upamo, da nam bo letošnje leto prineslo boljše pridelke kakor pa lansko, da nam bo „gratava“ tudi naša narodna „mojštra“ (koruza), katero tudi naši jazbeci najraje „pozobljejo“. Povedati moramo tudi, da izgleda, kakor da nam bodo naše pridne čebelice nanosile to leto mnogo strdi, katero bomo pili večkrat tudi kot „strdeno“ in zapeli „Mi smo fantje trji, pijemo ga vsi radi.“

Prihodnjč pa kaj drugega. Pa se oglašite še vi iz drugih vasi, da bomo tudi mi od vas kaj zvedeli!

MOKRIJE

Bo že skoraj leto dni, kar smo se zadnjč oglašili. Pa danes zato malo več.

Bela smrt je posegla spet v našo sredo in nam vzela nad vse ljubljeno in spoštovano šturmovo mater. Le malokateri človek uživa toliko spoštovanja, kot ga je rajna mati; pa si ga je tudi zaslužila s svojim zglednim življenjem. Že v prvi svetovni vojni je zgubila mladega moža, ki se ni vrnil z bojnega polja. Vsa dolga leta je sama vodila obširno posestvo in vzgojo otrok. Njen najlepši dan je bil, ko je njen sin zapel novo mašo. Z njim je upala in trpela. Bila je vneta častilka Marijina in je vsa leta skrbela, da so se opravljale šmarnice. Dolga leta ni mogla nikamor, samo do cerkve in nazaj. Vdana v božjo voljo je prenašala svoje trpljenje. Na njeni zadnji poti jo je spremljalo 16 duhovnikov in velika množica ljudi od blizu in daleč. Č. g. Starc so v kratkih, a zbranih besedah opisali njeno življenje in jo nam stavili za vzgled. Bog ji bodi obilen plačnik. Žalujočim sorodnikom pa naše iskreno sožalje!

Tudi nekaj veselega vam moramo sporočiti, namreč, da smo dobili dolgo pričakovano električno luč. Zdaj se povsod tako sveti, da je kar veselje in bo mo na vse skrbi in težave pozabili.

Tudi cesto nam mislijo napraviti in upamo, da jim dobra volja prej ne mine, predno pridejo na vrh.

CELOVEC

(† Lavantinski škof dr. Jožef Tomažič)

V Celovec je prispela vest, da je dne 26. februarja t. l. umrl škof lavantinske škofije prevz. g. dr. Jožef Ivan Tomažič. Pokopali so ga v Mariboru 2. marca ob številni udeležbi duhovščine lavantinske škofije in vernikov. Umrl je v 73. letu starosti in 51. letu mašništva.

Ker je imel pokojni škof nekaj časa v oskrbi tudi nekatere župnije na Koroškem, ki spadajo v krško škofijo, je prav in primerno, da se ga spomnimo.

Rojen je bil pri Sv. Miklavžu pri Ormožu. V mašnika je bil posvečen leta 1898. Kot kaplan je dve leti služboval v Celju. Leta 1906 je promoviral za doktorja bogoslovja. Nato je bil 10 let škofijski tajnik, nakar je postal stolni kanonik. To službo je opravljal do leta 1927, ko je postal škof.

V spomin blagopokojnega škofa bo prihodnjo nedeljo, dne 27. marca ob pol devetih dopoldne v slovenski cerkvi v Celovcu (Priesterhausgasse) sv. maša z žalnim nagovorom in Requiem. (Po sv. maši bo izven cerkvena proslava v dvorani hotela „Haimlinger“, Velikovaška cesta 5.)

*

Kakor izvemo, pripravlja uprava celovškega deželnega gledališča uprizoritev Cankarjevega „Pohujšanja v dolini šentflorijanski“. Prevod je preskrbel Thomas Arco. Ker je problem aktualen in pisatelj javnosti dobro znan, bo predstava gotovo vzbudila precejšnje zanimanje. Kdaj bodo predstave, bomo sporočili pravočasno. (Kot znano, je Cankarjevo istoimensko novelo že lansko leto prevedel v nemščino J. Perkonig.)

VELIKOVEC

Pred dnevi smo bili veselo presenečeni, ko smo na Glavnem trgu v Velikovcu opazili že dolgo zaželene nove vozne rede za avtobuse. V glavnem gre zahvala za to domačemu poštnemu uradu, ki je dal pobudo za to.

PODRAVLJE

(† Ana Scharwitzl)

Zadnji dan meseca svečana je na Dunaju po dolgi neozdravljivi bolezni previdena z verskimi tolažili mirno izdihnila svojo blago dušo ga. Ana Scharwitzl, vdova po dr. Antonu Scharwitzlu, bivšemu zdravniku in zobozdravniku na Dunaju (Schwechat), tukajšnjemu odličnemu rojaku in rodoljubu, ki je pred osmimi leti na Dunaju umrl. Zelo je vsa leta sem žalovala za njim. Ker je izbral njen mož tedaj podraveljsko pokopališče za kraj svojega posmrtnega počivanja, je bila tudi pokojnice zadnja želja počivati tukaj poleg svojega soproga. To voljo in željo so ji blagi sorodniki tudi izpolnili. Najbolj se je za njen prevoz z Dunaja v Podravlje trudil in prizadeval z njeno sestro njen svak. g. dr. Matko Scharwitzl, odvetnik na Dunaju.

Tako smo rajnice truplo v prvi polovici tek. meseca položili k počitku na podraveljskem mirodvoru. Mnogo vernikov ji je dalo zadnje častno spreminje. (Nadaljevanje na 8. strani.)

MAUSER KAREL:

KAPLAN
KLEMEN

ROMAN

(Nadaljevanje)

54.

Ko je Klemen nad vhod obesil veliko tablo „Naš dom“, se mu je zdelo, da je napravil veliko zadnje delo.

Potlej je iz pušte megle vstala mrzla barjanska jesen z vranami, ki so se lovale skoz meglo in z bledim soncem, ki je ob popoldnevih viselo nad Ljubljano.

„Sibirija“ se je pripravljala na zimo. Klemen je znova beračil. Nobene stvari otroci niso bolj potrebni kakor zimske obleke. Megličeva sta odrinila bogato vsoto. Na račun drugega otroka, Jelkice. Spet je krščeval Klemen.

Malo pred božičem je bil Klemen klican na škofijo h generalnemu vikarju.

Gospod Ignacij so ga lepo sprejeli. Samo za hip so se v Klemenu zbudili spomini na bogoslovna leta, na male in velike križe, na tihe sobice, na nezavedna hrepenenja v prvem letniku in na ozke hodnike, po katerih so gospod Ignacij oprezovali za prvoletniki.

Oči generalnega vikarja gledajo nekam v stran.

„Poročila o vašem delovanju so zelo

povoljna in ordinariat je mnenja, da ste za nadaljnji uspeh postavili trden temelj.“

Oči gospoda Ignacija so za hip preletele Klemenov obraz.

„Na razpolago je mesto stolnega kaplana. Po dosedanjih križih in borbah je pravično, da ste prvi, ki sme upati na to službo.“

Klemena obhaja čudna omrtvelost. Niti najmanj ni pričakoval, da ga bodo zavoljo tega klicali na škofijo. Novica je prišla tako nenadoma, da mu je za hip ohromila poslednjo misel.

„Škof zelo želijo, da bi za službo prosili, vendar ne silijo. Vprašanje je, če bi pri izbiri vašega naslednika imeli prav tako srečno roko.“

Generalni vikar popravlja rokave rdeče obšitega talarja. Počasi prihaja Klemen do zavesti. Služba stolnega kaplana ne bi bila težka. V njej bi se sprostil more, ki ga zdaj tlači vsak dan. Zaživel bi življenje, ki ga imajo povprečno duhovniki. Prišel bi v mesto, stanoval bi v hiši, imel bi družino in ognil bi se tej in oni težavi.

Vendar misel boli.

Kako bi barakarji spejeli novico? Kaj bi Križnarica brez njega? Ali bi naslednik čutil s temi ljudmi, ali bi poskušal, da bi bil njim enak? Kaj bo z otroki?

Čudna žalost stiska Klemenovo srce. Gospod Ignacij sklenejo roke v naročju.

Klemen se zbira; s silo lovi misli in jih precenja. Potlej jih počasi trga iz sebe.

„Vesel sem, da ste se me spomnili, toda moje življenje se je tako strnilo s kolonijo, da se bojim oditi. V moji sobici imam križe vseh. Vse poznam, vse sem že nosil. Kako bi jih pustil tam?“

Gospod Ignacij so nagnili glavo.

„Pride drugi, maševal bo in pridigoval, garal in delal, toda ostal bo nad ljudmi, ne bo se vtopil vanje in reveži bodo ostali sami. In otroke imam tako rad.“

Klemenov glas se je očistil in zrasel. Kakor da ne govori več sam, kot da govore iz njega Sernjavski, Jakopin, Modriš, Mohar, Prečnik, vsa dolga vrsta iz vegastih barak, vsi otroci in vse žene.

Oči gospoda Ignacija so svetle.

„Potlej na to mesto ne čakate?“

„Ne morem. Bilo bi izdajstvo.“

Klemen se je vzdignil in ponižno odšel skoz vrata. Na hodniku je naletel na Moškaja.

„Čestitam, Klemen.“

„Hvala,“ se je nasmehnil Gornik. „Vesel sem, da smem ostati, kjer sem.“

Moškajev obraz se je spačil. Še malo ni mislil, da bo Klemen bogato ponudbo odbil.

Še nastopnicah je slišal Klemen jezo plahutanje Moškajevoga talarja.

*

Božiča se je to leto Klemen veselil

kakor še nikoli. Kremenčev Janez mu bo pomagal pri obredih. V talarju je prišel iz semenišča, skoraj cel kaplan je že.

To leto bo polnočnica tudi v „Sibiriji“. Tudi Megličeva sta obljubila, da prideta. Klemen bi se rad postavil s pevci. Naj slišita, kaj zmorejete. Seveda ne bo kakor v mestu, betlehemsko bo vse, toda vendarle.

Klemen kar ne more pričakati večera. Popoldne sta z Janezom oblezla vse barake in povoščila praznike. Zvečer bosta po barakah kadila in kropila.

Še ljudje čutijo, da se pričinja nekaj novega, da se gradi temelj za nov rod.

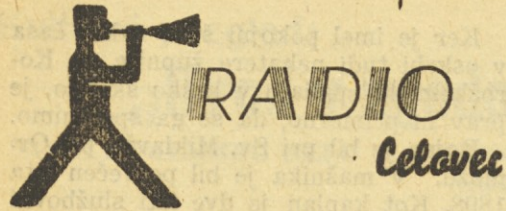
Sernjavski je kar solzan, ko mu sega v roko.

Okrog polnoči sta prišla Megličeva in Resnik. Klemen jih je opazil, ko so rinili skoz množico, ki se je nagnetla v kapelo.

Točno o polnoči je stopil Klemen k oltarju. Že v zakristiji so se mu čudno tresle roke in bal se je, da bo planil v vek.

Ko je pričel z vstopnimi molitvami in se je za njim vzdignila svetonočna pesem, se mu je sredi molitev zalomil glas.

Kremenčev Janez, ki je bil tokrat za ministranta, je dolgo čakal z odgovorom. Čutil je, da se je v kaplanu vsa preteklost zlila v neizmerno srečo, ki je srce ni moglo naenkrat popiti.

NEDELJA, 27. marca:

- 7,15 Jutranja glasba.
17,10 Pregled radijskega sporeda za prihodnji teden.
19,30 Polurna oddaja. Sodelujejo dekleta iz Sel.

PONEDELJEK, 28. marca:

- 7,15 Ženska ura in jut. glasba.
16,00 Pouk slovenščine za nemško govoreče.
17,10 Poročila.

TOREK, 29. marca:

- 7,15 Gospodarska ura in jutranja glasba.
17,15 Poročila.

SREDA, 30. marca:

- 7,15 „Domači zdravnik“ in jutranja glasba.
17,10 Poročila.

ČETRTEK, 31. marca:

- 7,15 Zanimivosti.
17,10 Poročila.
19,30 Slovenski samospevi s klavirjem.

PETEK, 1. aprila:

- 7,15 Pomenek o vzgoji in jutranja glasba.
17,10 Poročila.

SOBOTA, 2. aprila:

- 7,15 Pregled svetovnega tiska.
17,10 Poročila.

Radio London - BBC

(Poročila v slovenščini in srbo-hrvaščini)

(Oddaja vsak dan na srednjem valu 267 m in na kratkih valovih: 41 m, 30,96 m in 25 m; popoldansko oddajo prenaša tudi postaja »Alpenland« na 339 m.)

6,45—7,00 poroč. in koment. v srbo-hrv.
14,45—15,00 poroč. in koment. v srbo-hrv.
20,45—21,15 poroč. in koment. v srbo-hrv.
21,15—21,30 poroč. in koment. v slovenšč.

Radio Test - postaja II.

(Slovenske oddaje)

Dnevne oddaje: 7,30 do 8,00; 11,30 do 14,30; 17,30 do 24,00.
Nedeljske oddaje: 7,30 do 8,30; 9,30 do 14,30; 16,30 do 24,00.
Poročila dnevno ob: 7,45; 12,45; 19,45; 23,15.
Postaja oddaja na valu 318,8 met.

Ko se je Klemen po Gloriji obrnil, so mu po licih drsele solze. In skoz solze je videl Jelko in Resnika, dva težka kamna na svoji poti, videl čudno presvetljene obraze in mokre oči.

Po kapeli se je vzdignilo tiho ihtenje. Tudi pevcem so zanihali glasovi.

Po maši sta Megličeva prišla v kaplanijo. Tudi Resnik je bil z njima.

Segli so si v roke.

„Srečen božič, Klemen,“ je dihnila Jelka. Jok ji je zavezal grlo.

Resnik je bil čudno blede. Ko je stegnil roko proti Klemenu, sta si stala nasproti nekdanja sovražnika. Klemenova roka se je krčevito oklepala Resnikove desnice.

„Gospod kaplan, srečen božič in...“

Tedaj je kaplana zmagalo. Z obema rokama je zgrabil Resnika za rame. Skušal je nekaj reči, toda besede so bile podobne jecanju majhnega otroka.

Nato so se dolgo molče gledali.

Preden so se odpeljali, je Klemen porinil Resnika v sobico. Vzel je kamna s pisalne mize in mu ju je dal.

Resnik ju je molče vzel. Preden je sedel v Megličev avto, ju je vrgel za cesto.

„Kaj ste zagnali?“ se je zganila Jelka.

ZA NEDELJSKO POPOLDNE

„Slovenska imena za mesece v letu“

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75
76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100					

Pazite! — V naslednjo križanko je vpletenih 12 slovenskih imen za mesece v letu.

Besede pomenijo:

Vodoravno:

1 mesec v letu, imenujejo ga „cvetlič“, „Marijin“ in „najlepši“; 11 mesec v letu, začetek jeseni, grozdje dozoreva; 16 celina, kontinent; 17 vojaška enota; 19 sorodnica; 20 tam (hrvaško); 21 hranivo; 22 kum, krstna priča; 23 osebni zaimek; 25 drug izraz za topove; 27 označka za kemično prvino natrij; 28 vrsta delavca v rudniku ali kamnolomu; 31 kratica enote električnega toka; 33 upanje; 35 lovsko glasbilo; 36 dvojica; 37 žensko krstno ime; 38 grška črka; 39 kratica akademskega naslova; 41 veznik; 42 prvi dve črki v abecedi; 44 del človeškega telesa; 47 mesec v letu, ko dan spet raste — v cerkvi blagoslove sveče; 51 starorimski pesnik; 52 pomanjkanje, beda; 53 ploskovna enota; 54 domača zdravilna rastlina; 56 druga beseda za umetnika; 57 znani kopališki otok pri Benetkah; 58 pevska nota (nižaj); 59 kratica za „na razpoloženju“; 60 igralna karta; 62 mesni izdelek; 64 veznik; 65 lesena stavba; 66 kratica za „sveti“; 67 prvi izraz pri štetju; 69 označka za kemično prvino klor; 70 član staroslovanskega plemena; 71 kratica utežne enote; 72 drug izraz za kovino; 73 itd. (francoško); 75 nasprotje dneva; 76 merilka časa (drugi sklon množine); 78 glas, zvok; 79 nikalnica; 80 rvanje, pretep; 82 kratica mednarodne dobrodelne organizacije; 83 mesec, s katerim se leto

„Težek spomin,“ je mirno rekel Resnik in sedel k Megliču.

Žarometa sta tipala po zledeneli cesti.

Klemen je dolgo stal na vratih. Avto je že zdavnaj utonil v temo, ko se je vrnil v sobo. Prijetno toplo je bilo in še vedno je dišalo po kadilu.

Ko je sedel k mizi, so poslednji pridri spomini. Okno z zavesami in pot proti Lescam, vsa leta v semenišču, vsa borba, vsi prijatelji, Jernej in Moškaj, planina in veseli vrišč otrok.

Nato so se nasmehnilo gospod Vencel v krsti.

„Eh, Klemen, kdo bi si mislil.“

V sobi je postajalo hladno. Klemenu se zdi, da sedi v cerkvi. Ordinarijeve roke so razprostre nad glavo dijakona Janeza in na ramo klerika Kremenca lega duhovniški križ.

„Še pet let, Gospod,“ moli Klemenovo srce. „Samo še pet let, potlej me pošlji, kamor te je volja.“

Toda ustnice že zdaj šepetajo kakor nekoč Simeonove:

„Nunc dimittis servum tuum, Domine... secundum verbum tuum in pace.“

„In pace“, ponavlja Klemenovo srce. Kaplan Klemen Gornik se tiho smehlja v svoj božič.

Konec.

* Po tvoji besedi v miru.

poslovi; 85 mesec prvih cvetic in zelenja; 88 vzklík; 89 kožni izrastek; 91 mesec, posvečen Srcu Jezusovemu; pričetek poletja; 93 med sedenjem; 94 najotožnejši mesec v letu, zima je pred durmi; 95 mesec v letu, velika vročina, a dnevi so že krajši.

Navpično:

1 naselje; 2 reklamno sredstvo; 3 drugo ime za Perzijo; 4 japonsko žensko oblačilo; 5 pravoslavna sveta doba; 6 kazalni zaimek; 7 stara oblika veznika; 8 oblika glagola vedeti; 9 možko krstno ime; 10 žensko krstno ime; 11 označka za kemično prvino kalij; 12 možko krstno ime; 13 gibanje zraka; 14 hitro hlapljiva snov; 15 nekdanji vladarski naslov; 18 pritrdilnica; 22 oblika belega peciva; 23 mesec v letu, znan po svojem nestalnem vremenu; 24 vsebuje, poseduje; 26 skrajšano žensko ime; 29 angleški kratici za „Velika Britanija“; 30 poletni mesec, doba žetve; 32 mesec v letu, s prvim njegovim dnevom smo preskočili eno leto; 34 kot pri 39 vodoravno; 35 označka za neko evropsko denarno enoto; 36 znamka ustne vode; 37 travniško orodje; 38 kot pri 35 navp.; 40 vrsta fine tkanine; 41 veznik; 43 kratica za „brat“; 45 skrajšano žensko ime; 46 skupina ptičev; 48 krava črne barve; 49 prijeten vonj; 50 konec očenaša; 51a mesec trgateg in pospravljanja sadnih pridelkov; 55 igralna karta; 61 kratica za „starejši“; 62 kratica za „Slovenec“; 63 žensko ime; 64 kraj pri Ljubljani; 65 ptičje gibanje; 68 reka ponikalnica na Notranjskem; 69 kratica neke evropske denarne enote; 71 vsakdanja hrana; 74 najpreprostejše potovanje; 76 javne ustanove, upravne pisarne; 77 milejši izraz za grd; 80 veznik; 81 stisnjena roka; 82 dolina na Koroškem; 84 upanje; 85 začimba; 86 kletarska posoda; 87 priimek tajnika Organizacije združenih narodov; 90 privid, sanje; 91 egiptovsko božanstvo; 92 kratica manjše utežne enote.

MALI OGLASI

Hlapca, poštenega in treznega samskega Slovenca, starega od 45—55 let, iščem za manjše posestvo blizu Vrbskega jezera. Poznejša ženitev ni izključena. Ponudbe poslati na upravo „Kor. kronike“ pod značko „Miren večer življenja“. 1060

Zakonca brez otrok vzameta otroka do 2 let starega, deklico ali dečka slovenske ali druge narodnosti iz Jugoslavije, za svojega. Naslov v upravi „Koroške kronike“. 1061

Slovenec, žagar, bi rad premenjal službo. Najraje bi šel v slovenski predel Koroške. Vajen je vseh del na žagi na električni kakor tudi na vodni pogon. Naslov v upravi „Koroške kronike“. 1062

(Nadaljevanje s 7. strani)

stvo. Trije lepi venci s slovenskimi napismi so krasili njeno rakev in njen grob. Stirje bratje in dve sestri iz Slovenije se njenega pogreba niso mogli udeležiti. V duhu pa so bili tudi ti navzoči. Njej v slovo ter sorodnikom v tolažbo, vsem navzočim pa za posnemanje lepega vzgleda umrle je duhovnik po liturgičnih opravilih imel primeren pogrebni govor.

Kako je bila blagopokojnica vdana svojemu možu tudi po njegovi smrti, priča dejstvo, da je nemalokrat prihajala z Dunaja sem na njegov grob. Sedaj sta oba na zemlji in v večnosti neolčljivo zopet združena! Vsem naše sožalje!

„Električni možgani“

Na politehniko v Alabami so zgradili novo napravo, ki jo nazivajo „električni možgani“. Naprava sliči velikemu okviru električnih stikal in neverjetno hitro rešuje enačbe atomskih problemov. Za izračunanje teh enačb so do zdaj rabili po cele tedne, včasih celo leta. „Električne možgane“ je izumil in zgradil dr. Raymond Peplinsky. Naprava meri približno 60 m². CAD

„Trajno kodranje“ na mrzli način

Kadar strokovnjaki in znanstveniki delajo poizkuse, ne more nihče vedeti, kaj lahko iz tega še nastane. Tako žene in njihove frizerke pri „trajnem kodranju“ na hladni način pač ne vedo, da so to odkrili tehniki tekstilne industrije, ko so poskušali izpopolnjevanje metode za kodranje kozje volne, za kar se je preje običajno uporabljala topla voda in para. Profesor Speckman, načelnik tekstilnega oddelka univerze v Leedsu v Severni Angliji, je navedeno nedavno omenil, češ da so ta način odkrili leta 1937 na tej univerzi.

Za dobro voljo

Oj, ti davki!

A.: „Odkod pa zna vaš Janezek tako grdo kleti?“

B.: „Stanujemo poleg davkarije.“

Studentovska

Žolna in Goba gresta ponoči domov. Na stopnicah se Žolna spotakne in zgrmi nazaj navzdol.

Goba ga vpraša: „Kaj pa delaš, Žolna?“

Žolna: „Ne vem, a zdi se mi, da sem že na tleh.“

Bistrovidnost

Gospodar: „No, ali je Sever plačal račun?“

Pomočnik: „Ne, ga nisem dobil. V hiši stanujejo trije Severji in noben ni hotel biti pravi. Vsi so me psovali in zmerjali, eden pa me je celo po stopnicah pahnil.“

Gospodar: „Ta zadnji je pravi. Kar precej nazaj!“

Nov roman!

V prihodnji številki našega lista bomo pričeli objavljati kot podlistek nov izvorni roman priljubljenega pisatelja Klemena Habjana „**JERČEVI GALJOTI**“. Roman zajema zanimivo in napeto snov iz kmečkega življenja na Gorenjskem.

Mizarski mojster z večletno prakso v stavbenem in portalnem pohoštvi in za parketni pod želi izpremeniti službo, najraje kot poslovodja v kakem obratu brez mojstra na Koroškem. — Ponudbe na upravo „Koroške kronike“. 1063

Slovenka, 53-letna, samska, z nekaj pohoštva išče službo kot hišna oskrbnica ali kot gospodinja pri starem vdovcu. Naslov v upravi „Koroške kronike“. 1064